

The Project Gutenberg eBook of Turun linnassa: Kertomus Juhana-herttuan ajoilta, by Volmar Lindman

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Turun linnassa: Kertomus Juhana-herttuan ajoilta

Author: Volmar Lindman

Translator: Berndt Grönlund

Release date: November 8, 2013 [EBook #44137]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK TURUN LINNASSA: KERTOMUS JUHANA-
HERTTUAN AJOILTA ***

E-text prepared by Tapio Riikonen

TURUN LINNASSA

Kertomus Juhana-Herttuan ajoilta

Kirj.

V. LINDMAN

Suomenski B. G. [Berndt Grönlund]

Helsingissä [1892],
K. E. Holm'in kustannuksella.

Hufvudstadsbladetin uudessa kirjapainossa.

SISÄLTÖ:

- I. Myrsky merellä.
- II. Turvapaikka maalla.
- III. Raaseporissa.

- IV. Juhlamenot Turun linnassa.
- V. Juomingit seurasalissa.
- VI. Pilviä kevättaivaalla.
- VII. Retki Katrinedaaliin.
- VIII. Vanki.
- IX. Odottamaton löytö.
- X. Unelmat. — Todellisuus.
- XI. Järkähtämätön päätöksessään.
- XII. Kahleet päästetään.
- XIII. Uusia löytöjä. — Turvapaikka Ruissalossa.
- XIV. Taistelu rakkauden ja velvollisuuden välillä.
- XV. Veliriita.
- XVI. Herttua ja herttuatar.
- XVII. Öillisillä aalloilla.
- XVIII. Pahoja huhuja.
- XIX. Tappio.
- XX. Uhri.
- XXI. Loppu.

I.

Myrsky merellä.

Oltiin joulun edellä 1562.

Tuima pohjatuuli ajeli Suomenlahden vaahtopäisiä aaltoja korkealle, vihellys kuului sen pienen laivaston mastoissa ja köysissä, joka pimeänä joulukuun aamuna taisteli hurjan taistelun myrskyn ja rajuilman kanssa. Jo monet kerrat oli laivastolla epäilty saapumisesta ikävöidylle Suomen rannalle, sillä uusia vastuksia oli yhä edelleen itsepintaisesti ilmestynyt eteen. Marraskuun 30 päivänä oli mitä valoisimmilla toiveilla lähdetty Vironmaan rannasta, sillä myöhäisestä vuodenajasta huolimatta lupasivat silloinen kaunis ilma ja myötäinen tuuli nopean ylimenon; mutta palan matkan päässä keikkuvilla aalloilla muuttuivat valoisat toiveet pian, ja kaksi vuorokautta oli jo toivottomasti taisteltu elementtien raivoa vastaan.

Synkkämielisenä ja ryppyisellä otsalla kyseli Juhana-herttua tuon tuostakin, hetkien hitaasti vierieessä, miehistöltä laivalla "Ursus Finlandicus", joka kulki etumaisena, jos ei herttuakuntansa ääriviivoja jo näkynyt etäällä, mutta yhä edelleen olivat vastaukset yhtä masentavia ja yhä levottomimmiksi tulivat kömpelöt laivastolla matkustajat, jotka vapisevalla sydämellä jo puoleksi kangistuneina yhä kovenevasta talvipakkaisesta katselivat vastaisuutta mitä pimeämmässä valossa. Jätettyinä mietintöihinsä melkein tuskallisesti odotellessaan parempain aikain koittamista muistelivat he menneiltä ajoilta jokaista epäsuotuista tapausta, ja asettaen ne sen rinnalle mikä mitä elävämmästi tapahtui heidän silmäinsä edessä, herättivät he kaikki kummitukset salaisista pesistään. Keihäisillä ollessa häiden aikana Vilnassa oli ratsastajia haavoitettu ja hevosia kaatunut — myöskin ne ennustaen tulevia onnettomuuksia.

Herttuatar, yhtä kaunis kun harrastunut katolilaiseen uskontoonsa, oli tehnyt mitä voi rauhoittaakseen levottomia neitoja. Hänen kehoituksestaan olivat he Jumalan äidin tykö koroittaneet kumminkin tusinan "ave Mari'oita" ja rukoilleet rukousnauhansa loppuun joka päivä, mutta heidän rukouksiansa ei kuultu ja sitä rauhaa, jota niiden kautta toivoivat saavansa, ei saapunut, vaan oli sen sijaan viimeinenkin toivon kipinä jo aikoja sitten sammunut.

Vihdoin aamupuolla päivää joulukuun 3 päivänä heikkeni myrsky vähän ja se lumituisku, joka pitkät, tuskalliset tunnit oli peittänyt kaiken näkö-alan, taukosi. Sanomattomalla riemulla tervehdittiin laivastolla esiintyvän auringon kullankeltaisia säteitä, jotka kimellyksellään antoivat omituisen, synkkämielisesti ihanan kauneuden vaahtoisen meren äärettömälle ulapalle.

Mutta vielä oli tuuli niin kova, että tuskin voitiin panna mitään toivoa vaivaloisen matkan onnellisesta lopusta. Pelko, että viimeisinä kauheina päivinä oli poikettu täydellisesti pois oikealta uralta muuttui myös yhä enemmän todeksi. Vielä muutaman tunnin levottoman odotuksen jälkeen nähtiin ensimmäiset, heikot ääripiirteet maasta siintävän etäällä, taas uudelleen suloisen kajastuksen tavalla kadotakseen pimeyteen. Auringon ystävällinen levy ei myöskään voinut kauvan pitää itseänsä näkyvissä, ennenkuin

uudet pilvet tulivat ja peittivät sen läpitunkeemattomalla peitteellään.

Kuljettiin hurmaavaa vauhtia, vaikk'ei likimainkaan kaikkia purjeita ollut levitetty. Uudelleen tulivat ikävöidyt ääriviivat esiin etäällä, ne muodostuivat vähitellen läheneviksi vuoriksi ja kallioiksi, joiden harjuilla kitukasvuiset männyt ja kuuset vallitsivat. Jo ohjattiin ensimmäisen karin sivu, jonka rantakiviä vastaan raskaat aallot kykenivät lyömään tuskin jalkaa korkeammalle; niemi seurasi niemen perään, metsät tulivat yhä tiheämmiksi ja korkeimmiksi — mutta Turun linnan tornihuippuja ei tullut näkyviin — — havaittiin nyt, mitä jo kauvan oli arveltu, että oli tultu aivan toisille seuduille kun mitä alkuaan oli tarkoitettu.

II.

Turvapaikka maalla.

Hämmästys Länsi-Uudenmaan pienessä pappilassa ei suinkaan ollut vähäinen, kun sanansaattaja joulukuun 3 päivänä päivällä tuli ilmoituksella, että laivasto oli käynyt ankkuriin selällä sen edessä ja että lipusta eräässä isomastossa selvästi voi päättää korkeita vieraita olevan laivastolla.

Hiljainen Eskil Isaeus par'aikaa puolisoineen söi yksinkertaisen päivällisateriansa, kun ensimmäiset huhut tästä saapuivat tänne, ja hän oli tuskin ehtinyt kiittää ruoan edestä ennenkun ratsu jo saapui pihalle ja ilmoitti että hänen herttuallinen armonsa halusi saada tarpeellisia ajopeliä viemään saapunutta korkeata pariskuntaa ja hoviväkeä Turun linnaan. Hädin tullen tyydyttiin kun päästiin katon alle, koska pimeä pian oli tulossa. Raivoavassa myrskyssä ja sumussa oli yli purjehtiessa kuljettu harhaan ja sentähden täytyi nyt koettaa maatieta päästä matkan perille, sillä ei enää haluttanut mennä koettelemaan meren ankaruutta niin levottomana vuodenaikana.

Vanha prelati oli hetken kuunnellut vaimonsa selityksiä mitään virkkaamatta, sillä tämän kautta vietiin tämä toivomus huoneen isännälle ja perheen päälle, mutta vähitellen havaittiin laskujen hänen otsallaan saavan tavallista uhkaavamman luonteen ja kädet ristissä rinnallaan lausui hän tuimasti:

— Minun asuntoni on rauhan asunto; omatuntoni kieltää minua palvelemasta valtakunnan vihollisia.

— Ja sinä luulet siis, että tyydytään tähän vastaukseen? Muista minkä vaaran kielto saattaisi meidän huoneellemme — — —

— Minä olen Herran sotilas, keskeytti pappi, enkä pelkää mitään ihmisten juonia, tehdessäni mikä oikein on.

— Mutta kuule Eskil toisten tähden, jotka muuten saavat kärsiä sinun vihastasi herttuata kohtaan, jatkoi vaimo taivuttaakseen miestänsä.

Kauvan seisoj hän, miettien vaimonsa viimeisiä sanoja, sitte lausui hän lempeemmin:

— Heidän tähtensä, sinä olet oikeassa, Elisabeth, anna siis valjastaa; mutta meidän ainoalla ajopelillämme ei pitkälle päästä. Anna sentähden sanoa korkealle herrasväelle, että minun huoneeni saa olla avoinna heille kunnes ehtivät ryhtymään enempiin toimiin Turunmatkaa varten.

* * * * *

Talvi-illan varjot olivat jo peittäneet seudun läpinäkymättömällä pimeydellä; ainoastaan siellä täällä nähtiin valkoisia kinoksia pilkottavan, ja tähtikirkas avaruus oli majesteettillisenä ympäröivän hiljaisuuden yli. Mutta rauhallisessa maapappilassa oli häärinää ja pyörinää ja vilkkaasti leimuavat valkiat houkuttelivat kaikki ympärilleen. Hoviväkikään ei laiminlyönyt virkistytystä vilusta ja väsymyksestä kankeita jäseniään sekä lämmittävän lieden ääressä että virvottimilla, joita runsaasti oli tarjona. Viini juoksi virtoina ja helinässä ja hällinässä, laulain ja jutustellen, iloittiin siitä, että vihdoin viimein oli saavuttu kovalle maalle — kunnes uni voitti kaikki ja sulki heidän ystävälliseen syliinsä.

Herttuatar ennätti kaikkialle ja kaikkein kanssa ja se vaatimaton rakkaus, millä hän nyt niinkuin ainakin kohteli kaikkia palvelijoitaan, vaikutti aivan virkistävästi heihin niiden kaikkien synkkien vastaisuuden toiveiden aikana mitä jo saapuessaan heille vieraasen maahan kantoivat tykönsä. Juhana-herttuankin monesti synkille kasvoille loi hän katseellaan iloisen loisteen tahi saattoi hänen sydämensä sykkimään kovemmin jollakin ystävällisellä hyväilyllä tahi kehoittavalla sanalla.

Jo harmaapäinen pastoorinrouva hoiti myös emännän velvollisuuksiaan kiitettävällä tarkkuudella; varhain aamusta myöhäiseen iltaan nähtiin hän häärivän toimissa loistavan komeuden keskellä, aivan kun ei mikään talvi vielä olisi riipottanut luntansa hänen kiehkuroihinsa eikä vanhuus ja väsymys painaisi häntä.

Miehensä sitä vastoin vaarinotti, helposti ymmärrettävistä syistä, mitä varovamman käytöksen vastentahtoisia vieraita kohtaan, vaikka hänkin oli olevinaan itse kohteliaisuus ja nöyrä alamainen, kun niin vaadittiin. Mutta mielessään pyysi hän korkeimmalta anteeksi rikosta, jonka piti tehneensä sekä kuningastaan että sitä seurakuntaa vastaan, jonka paimeneksi oli pantu, palvelemalla tätä suuren Kustaa Vaasan, hänen mielestään sukuansa halventavaa poikaa.

Pappilassa ei kuitenkaan viivytty kauvan. Seuraavana päivänä saapui jo nimittäin joukko kelvollisia ajopeliä ja tuhatluku ratsuja, jolloin matkaa jatkettiin Raaseporiin. Vähä sen jälkeen purjehti myös laivasto Turkuun.

III.

Raaseporissa.

Raaseporissa oleskellessa vietettiin aika mitä huolettomammalla tavalla. Herttua koetti aina olla niin kekseliäs kun mahdollista, tehdäkseen olon hauskaksi ja hupaiseksi nuorelle puolisolleen ja seuralaisilleen. Myös väestön annettiin ahkeraan ottaa osaa näihin moniin huvituksiin tahi itse panna toimeen itselleen huveja, ja mielihalulla katselivat kaikki, aina herttuaan saakka, näitä.

Varhain eräänä iltana, noin pari viikkoa siitä, kun saavuttiin Suomeen, istuttiin taas alhaalla avarassa seurustelusalissa katsellen niitä hyppyjä ja leikkejä, joita alhaisempi hoviväki pani toimeen niiden sotilaiden kanssa, mitkä vähä ennen olivat saapuneet tänne Turusta vahvistaakseen vartiaväkeä.

Ilo oli yleinen ja muutamat hovineideistäkin eksyivät tanssin pyöreihin herttuattarensa suureksi huviksi. Herttua itse oli edellisenä päivänä matkustanut Turun linnaan valmistamaan herttuallisen puolisonsa juhlallista vastaanottoa.

Näistä neideistä huomattiin erittäin yksi, Zaida Barinsky, joka kauniilla ulkomuodollaan ja haaveksivalla katseellaan suurissa mustissa silmissään herätti kaikkein huomion. Hän oli syntynyt Puolassa köyhistä vanhemmista, mutta oli harvinaisen kauneutensa ja tavattomain luonnonlahjainsa tähden jo aikaisin otettu hoviin, ja oli nyt yksi herttuattaren uskotuista. Tämä suosio oli tosin alussa saattanut hänen naiskumppaninsa hyvin paljon kadehtimaan häntä, mutta vaatimattomuudellaan oli hän pian ymmärtänyt poistaa kaiken vihan ja tehdä itsensä rakastetuksi myös näiltä.

Rusottavan punaisena huimasta tanssista, johon hänkin oli ottanut osaa, oli hän istahtanut erään pylvään viereen, joka toisten keralla kannatti suuren salin holvattua kattoa, ja istui siellä vilkkaassa keskustelussa toisten neitien kanssa. Silloin astui sisälle ovesta vastaisella seinällä nuori, kookas mies, yksi äsken saapuneista sotilaista. Kuiskutus alkoi salissa heti hänen jalon, muhkean muotonsa ilmestyttyä ja neitokset kokoontuivat toisiltaan tiedustamaan ken sokea mies oli.

Nuori mies, Hans Ivarsson, oli kotoisin Blekingestä ja oli jo kokonaista kolme vuotta palvellut herttuata ja kohonnut paljon hänen suosiossaan miehuudellaan ja rehellisyydellään, ehkä enemmän kun moni häntä vanhempi sotilas, joka ei suinkaan ollut omiaan enentämään sovintoa hänen ja kumppaniensa kesken. Tänäkin iltana näkyi veren nousneen monen nuoren miehen päähän nähdessään mikä onni vastatulleella oli myös kauniimman sukupuolen luona. Mutta tämän menestyksen ei näkynyt herättävän mitään huomiota hänessä; pää-asia oli hänen mielestään ottaa vaarin tilaisuudesta, kun semmoinen sattui löytymään, siten haihduttaakseen sitä koti-ikävä, mikä silloin tällöin valtasi hänen. Mutta lapsuuden kotiin ei hän ikävöinyt, kun muisto menneistä ajoista valtasi hänen. Hänen isänsä ja äitinsä olivat aikoja sitten kuolleet ja se maatilkka, missä lapsena oli juoksennellut, oli mennyt perinnöksi vanhemmalle veljelle. Mutta kivenheiton päässä Oosin torpasta, hänen lapsuuden kodostansa, asui nuori ja kaunis Blekingen tyttö, hän voi nyt olla noin 19-vuotias; hänestä oli aina lapsuudesta saakka pitänyt ja poislähtiessään antoivat he toisilleen pyhän lupauksen, että niin pian kun kohtalo veisi heidän yhteen, he laatisivat itselleen kodon saman katon alla eivätkä milloinkaan enään jättäisi toisiaan.

Nyt oli, niinkuin sanottiin, kolme kokonaista vuotta mennyt eikä hän ollut mitään kuullut työstä, ja

Jumala tiesi milloin saisi jälleen nähdä rakastettuansa ja ikävöityä Blekingeänsä, sillä varmaan olivat levottomat ajat tulossa herttuan ja kuninkaan eripuraisuuden tähden, tämän herttuan, jota sydämensä pohjasta vihasi, vaikka oli häneltä saanut niin suurta suosiota. Hän häpesi uskollisuuttansa tälle ulkokauniille herralle, kuitenkin — hän oli täyttänyt velvollisuutensa, mitä muuta häneltä vaadittiin!

Milloinkaan ei hän ollut pyytänyt turhaa kunniaa eikä vertaistensa, enempiä kun muidenkaan, ihmettelemistä, hänen elämänsä tarkoitus oli pysyväisempää laatua: että kerran tuntee itsensä onnellisena mainitessaan Greta Larssonia omakseen, että Greetan kanssa saada olla osallinen iloissa ja huolissa täytettyään velvollisuutensa isänmaan hyväksi.

Mutta missä tahanaan tämä nuorukainen esiintyi ei voinut hän välttää kaikkein huomiota. Paitsi miellyttävää ulkomuotoa oli hänessä niin paljon muuta, jonka välttämättömästi täytyi vetää puoleensa, eikä se ollut ensinkään kummallista, jos tämä ihana olento puolalaisissa hovinaisissa, joilla yhä edelleen oli mitä huonommat ajatukset pohjoismaista ja niiden asukkaista, herätti hämmästyksen ja ihastuksen.

Zaida Barinsky näkyi tässä tilaisuudessa enimmin mieltyneen nuoreen ruotsalaiseen soturiin. Koko iltana otti hänen vaarin jokaisesta tämän pienimmästäkin liikkeestä eikä voinut kyllin ihmetellä, että tämä alhainen sotilas kaikessa käytöksessään osoitti semmoista säädylisyyttä, joka olisi ollut kunniaksi monelle häntä korkeammalle. Vielä leikkien ja tanssien hälinän vaiettuakin, kun yö yksin vallitsi suuressa talossa, ei hän unissansakaan voinut olla antamatta hänelle kunnioitustaan ja ihastustaan.

IV.

Juhlamenot Turun linnana.

Perjantaina joulun edellä 1562 otti herttua Juhana juhlallisesti vastaan puolisonsa Turun linnassa. Nyt seurasi perättäin juhlia ja huvituksia, joita kesti kahdeksan päivää ja sittemmin koko sen ajan, kun korkea parikunta oleskeli täällä, oli linnassa semmoinen hyvin vointi, ett'ei siellä ennen eikä jälkeen ole semmoista ollut. Jo kauvan ennen naimista oli laveihin toimiin ryhdytty linnan panemiseen täydellisesti arvolliseen kuntoon ja oli herttua tässä suhteessa tehnyt kaikki, saattaakseen jumaloidun puolionsa olon täällä niin mieluiseksi kun mahdollista.

Linnan vanhat seinät ja katot olivat koristetut kalleilla tapeteilla ja maalauksilla, kultanahkapäällyksillä, damasti- ja silkkikankailla, maalatuilla kilvillä, loistavilla aseilla ja monihaarisilla kynttiläkruunuilla. Jo vuona 1557 löytyi täällä 56 maalattua taulua tahi tapettia, useimmat kuvaavia vanhan testamentin tapauksia, 22 esirippua, joita käytettiin ehkä vuoteiden eteen ja joista moni oli silkistä, 21 kirjavaa kattovaatetusta, myöskin ne enimmäksi osaksi silkkikankaasta, 8 seinäpeitettä, kaikki uljaasti kaunistetut maalauksilla ja osa niistä yli neljänkymmenen kyynärän pituisia. Pitkin seiniä oli pitkät lavitsat, peitetyt tyynyillä ja samettipäällyksillä, muutamat yli kymmenen kyynärän pituisia. Luvultaan oli niitä 45. Niitäkin koristi kaikellaiset kuvat, tapahtumia Trojan sodasta y.m.

Vielä suurempaa komeutta todistivat astiat ja puvut. Pöytiä peittivät monivärisillä silkillä ommellut pöytäliinat. Pöytä- ja juoma-astiat olivat suuremmaksi osaksi kullasta ja hopeasta. Suuri joukko kalliita hopeamaljoja luetellaan herttuan kaluluettelossa. Yksi semmoinen painoi esim. 31 naulaa 4 luotia, hopeainen viinikannu 40 naulaa 14 luotia j.n.e. Kulta ja kalliit kivet välkkyivät myös runsasti hoviväen silkistä ja sametista tehdyissä puvuissa. Yksi ainoa herttuattarelle kuuluva päähine arvattiin 2,200 taalarin arvoiseksi. Yksi kaularengas maksoi 4,000 taalaria, yksi kaulassa kannettava risti 2,000 taalaria j.n.e.

Yöllisyys ruoassa ja juomassa kuului myös järjestykseen. Vastaanottojuhlallisuuksien aikana ja vastedeskin pöydät oikein uupuivat niitten ruokien alla, joita niille katettiin. Siten oli ruokaluettelossa ainoastaan kalaruokia seuraavat: lohi, siika, lohenmäti, siian mäti, silakka, säynäs, nahkiainen, lahna, ahven, särki, hauki, kuore ja ankeriainen.

Lukuisa hoviväki edusti montaa kansakuntaa. Siten tavattiin siellä, paitsi suomalaisia, saksalaisia, tanskalaisia, puolalaisia, skotteja, ranskalaisia, englantilaisia ja italialaisia.

Jo aikoja ennen herttuattaren komulla ja loistolla tuloa Turun linnaan olivat sen murit kajahdelleet iloisten juhlain riemusta. Herttua oli nimittäin henkilö, joka ymmärsi huvitella, joka nähdään esimerkiksi eräästä kirjeestä, kirjoitettu Turussa joulukuun 22 päivänä 1556 Erik Memmingin leskelle,

rouva Heblalle Paraisten Qvidjassa, jossa tätä kehoitetaan "rakkaine lapsineen ja neitsyineen" toisena joulupäivänä herttuan luo "olemaan hupainen ja kevytmielinen".

Juhlallisuudet nyt ja vast'edes vietettiin lukuisilla leikeillä ja tansseilla, joissa soitti oma soittokunta, johon kuului kantelen- ja viulunsoittajia erään Juhon Italianin johdolla. Vielä mainitaan kortinpeliä ja teatterinäytöksiä, joissa viimeksi mainituissa näyttelijät olivat koulunuorisoa. Olon sisällä huoneissa tullessa yksitoikkoiseksi nousiin laivaan aina valmiina olevassa laivastossa, joka oli ankkuroituna linnan edessä, ja ohjattiin Ruissaloon, mihin erityinen eläintarha oli perustettu ja sen monesti ylistetyt tammet olivat istutetut, tahi Katrinedaaliin (josta enemmän vastedes). Nämät huviretket ulotettiin joskus aina Kastelholmaan Ahvenanmaalla ja Ulvilaan.

V.

Juomingit seurasalissa.

Laskevan joulukuun auringon viimeiset säteet luovat omituisen värillisen kiillon maalle ja vedelle, ikkunat Turun linnassa loistavat niinkuin olisi valkea kaikissa raoissa sen muurien sisällä ja heijastus tuomiokirkon etäällä vilkkuvasta katosta ja torninhuipusta on oikein lumoava. Tätä näkyä kestää kuitenkin vaan muutama minuutti ja varjot peittävät taas kaikki tuolla ulkona läpinäkymättömään pimeyteen.

Astumme suuren portin kautta Kuningattaren kadun [nyt Linnankatu] päässä ulkomaiselle linnapihalle. Juhlan riemu on hetkeksi vaiennut, hiljaisuus vallitsee kaikkialla; vaan silloin tällöin häiritsee rauhallisuutta vahtisoturien askelein kaiku hänen astellessaan kylmettyneessä maassa, tahi soturien hilpeä sorina juomingissa pohjoisessa sivurakennuksessa.

Mutta jos astumme vanhan linnan pihalle, kohtaa meitä runsas valo eteläisestä sivurakennuksesta. Se tulee tänne alas varjojen seuraan Katarina Jagellonikan komeasti koristetusta rukouskammiosta, jossa hän Puolasta tuomansa luonnollisen suuruisen Marian kuvan, täysinäisestä hopeasta, edessä katolilaisessa innossaan monet kerrat päivässä rukoilee "ave'nsa", jossa hän, ajatuksissaan kaukana uudesta kodistaan Pohjolassa, uneksii takaisin lapsuutensa muistoihin Puolassa, missä hän rukoilee monta palavaa rukousta pyhän Jumalan äidin tykö, että tämä taivuttaisi hänen puolionsa ainoaan autuaaksi tekeväiseen uskoon.

* * * * *

Runsaasti valaistussa seurasalissa alikerroksessa on hyvin hauskaa. Peder Rank, rakuuna edesmenneen Kustaan ajoista, istuu par'aikaa sen pitkän pöydän päässä, joka on pitkin toista poikkiseinää, ja laulaa, vahtoova oluttuoppi kohotettuna, hauskan laulun "Eerikki-kuninkaan ja Karin-neidon rakkauden seikoista", ja toiset laulavat silloin tällöin mukana kaikki yhdessä. Ja juotuansa melkoisen kulauksen keltaista lempijuomaa käy tuoppi seuran ympäri, kunnes viimeinen pisara on tullut tarkoitukseensa. Tätä menettelyä, jota on toistettu ahkerasti kyllä, sen verran mitä voi päättää rusottavista kasvoista ja iloisista, remastavaisista lauluista ja pilasta, joka kajahtaa salissa yhä ennennetyllä innolla mitä enemmän aika kuluu. Ja häpeä sille, joka ylenkatsoo Jumalan lahjan tahi luulee herttuan kellarin tyhjentyvän äkkiä.

Perällä avoimen takan edessä, missä iloinen nuotiovalkea räskytyy, heittäen lumoavan valonsa saliin, istuu aivan nuori mies, soturi hänkin, tarkasti seuraten toisiansa kiertäviä tulen kieliä. Muuten näkyy hän olevan vallan välinpitämätön toisten melusta ja ilosta.

— Mitä hittoa, ärjäsee eräs pöytäseurasta, eikö tuo poikanulikka taas istu tuolla ja uneksi tyttöloisestaan Blekingessä. Mitä paholaisen hullutuksia se on. Tule tänne, niin ilahtuu mielesi.

Peder Rank, joka taas on täyttänyt tuopin niin että sen sisältö vaahtoa yli reunojen, menee samassa erakon luo, lyö miehuullisesti häntä olkapäälle ja lausuu:

— Tässä on tuoppi, juo herrasi ja herttuasi malja.

— Eerikki-kuningas on minun herrani, vastaa nuorukainen vakavalla äänellä.

Peder Rank muuttaa muotoa, mutta hillitsee itsensä ja lausuu teeskennellyllä tyyneydellä:

— No, no — älä nyt raskauta omaatuntoasi, kenelle olet vannonut uskollisuuden ja kuuliaisuuden, sitä tulee rehellisenä miehenä palvella.

— Ja juoda siitä hyvästä, mitä hän tarjoaa, jos et ole pelkuri, karjasee joukko perällä hänen oikealle puolellaan vastaukseksi.

Nuorukainen muuttaa vuorostaan muotoa hänkin, kohottaa reippaasti sorean vartalonsa ja menee toisten luo pöydän ääreen.

— Mikä Ruotsin mies voi palvella kahta herraa? kysyy hän.

— Me palvelemme herttuata eikä ketään muuta, hän on meidän herramme, kuuluu yksäänisesti vastaus hänelle.

— Mutta Eerikki-kuningas on Svean valtakunnan voideltu kuningas ja Suomi on osa Svean valtakunnasta.

— Siitä pidämme viis väliä, herttua on palkannut meidän, häneltä saamme palkkamme ja häntä palvelemme me kunnes joku muu maksaa enemmän.

— Muuten istuu Eerikki-kuningas hyvin horjuvasti kuninkaanistuimellaan, sanoo Peder Rank teeskennellyllä tuntijan vakavuudella.

— Aina siitä saakka kun otti munien myyjän Tukholman torilta, lisää toinen joukosta.

— Kuningas ymmärtää kyllä naisten mielet, sen voitte uskoa, vakuutti kolmas; ei hän antanut itseänsä pettää tuonoin Mons Perssonilta, joka luuli ytimen olevan hyvän, vaikka kuori oli rypistynyt ja ilmoittunut.

— Kiitos lyönnistä, Larsson, mutta minunkaan tupani ei ole täynnä äpärälapsia, joihin yleisö ylenkatseella katsoo. Poika minulla on ja se oikeata laatua, sillä Kreeta ja minä olimme olleet naituna vähintäänkin neljä vuotta ennenkuin hän näki päivän valon.

Hans Ivarsson, sillä se oli sama miehuullinen nuorukainen, jonka ennen olemme tulleet tuntemaan Raaseporissa, oli seisonut hetken tulipunaisena ja kuunnellut kaikkia niitä kokkapuheita, joita nyt kuului sieltä ja täältä — nyt viimein tulistui hän ja lyöden nyrkkiään pöytään niin että kaikki, mitä sillä oli, hypähtivät ylös-alaisin ilmoitti hän paheksumisensa, lausuen samalla:

— Suu kiini kirottut panettelijat, Eerikki-kuningas on kunnan mies ja Svean valtakunta voi ylpeillä omistaessaan kuningattaren, niin lempeän ja hyvän kun Karin on.

Nyt ilmestyi levottomuus satureissa, kostohuutoja, kirouksia ja herjaussanoja, joihin oluen vaikuttama juoppous antoi maukkaan höysteen, kaikui salissa ja miekkojakin paljastettiin antaakseen, niinkuin sanottiin, vastausta puheeseen.

Kuka tietää miten tämä yöllinen välinäytös olisi päättynyt, ell'ei Peder Rank vanhimpana joukossa olisi mennyt väliin ja eroittanut sotahaluisia ja rauhoittaakseen heitä luvannut toimittaa uppiniskaiselle nuorukaiselle tarpeellista rangaistusta. "Vankitornissa" saisi hän kyllä vielä mieltä ken oli herra Turun linnassa.

VI.

Pilviä kevättaiivaalla.

Turun linnassakin tuli Zaida Barinsky tavattoman kauneutensa tähden ihailun esineeksi, erittäinkin oli naimaton linnanvouti hänen innokas ihailijansa. Mutta kaikki osoitettu kohteliaisuus ei näyttänyt juuri erittäin vaikuttavaan häneen, hänen ajatuksensa olivat kokonaan toiseen suuntaan: nuoren, sorean Ivarssonin kuva oli lakkaamatta yötä ja päivää hänen edessään.

Siten istui hän taas eräänä kevätpäivänä varhain aamulla yksin huoneessaan ja katseli matalasta ikkunasta ulos talviunestaan heräävätä luontoa alhaalla. Linnanlahti oli heittänyt jääpeitteensä, ainoastaan siellä ja täällä rannoilla oli vielä vähän syrjää. Havumetsä kaukana etäällä hohti viheriänä ja majesteettillisenä ja sadottain pieniä sadepuroja lirisivät virmana suurempaan veteen. Ja tämän kaiken

yli paistoi aurinko taivaasta, joka oli niin puhdas ja pilvitön kun lapsuuden muisto.

Mikä vastakohta elämän tuolla ulkona ja hänen sisällisten taistelujensa välillä!

Katkeruudella puristi hän kokoon kirjeen, joka oli auki edessään pöydällä ja repi sen raivoisalla ynseydellä palaisiksi, jotka sitten varisteli ulos avoimesta ikkunasta edessään. Hän oli iloinen nähdessään miten paperilaput tansseivat kohti katoovaisuuttaan, kannettuina kauvas, kauvas lauhkeilta kevätluuilta.

Hän avasi ikkunan selälleen, ilma sisällä tuntui hänestä niin tukalalta ja painavalta. Tuhansien lintujen iloiset laulut saivat jo aikaan moniäänisen kai'un Ruissalon metsistä ja lähellä olevista rannoista. Valleilla alhaalla oli linnan väestö täydessä työssä linnan varustuksien kuntoonpanossa ja näiden huolettomat laulut ja työssä lausutut komento-uhut olivat hänestä täynnä eloa ja ilahuttivat häntä niin, että hän pian unhotti kaiken, mikä äskettäin oli huolestuttanut häntä ja tehnyt hänen surumieliseksi.

Silloin kiinnitti hän huomionsa yhteen keskusteluun kahden sotilaan kesken alhaalla.

— Ivarsson lienee tullut kärsimään nuoruuden intonsa tähden, sanoi toinen; muuten ei se ollut ensimmäinen kerta kun hän lausui vähämielisiä sanoja herttuasta, lisäsi tämä vielä niinkuin vaan ohimennen.

— Tulee kyllä, tuomio lankesi eilen ja se oli kova kyllä, neljän vuoden vankeus, vastasi toinen.

— Joka on sama kun kuolema, sillä se kun neljä vuotta saa olla "Vankitornin" muurien sisällä ei tule sieltä hengissä. Vouti on ankara herra, jatkoi ensimmäinen pontevasti.

— Mutta miksikä tahdotaankin juuri osoittaa kiittämättömyyttä ja ylenkatsetta sille, joka ei tehnyt muuta kun hyvää, keskeytti kumppani teeskennellyllä myöntäväsyydellä.

— Ja jos hänellä oli jotain muistuttamista, niin olisi saanut pitää suunsa kiinni. Minä puolestani olen aina havainnut, että on parempi olla vaiti kun pahoin puhua — kumminkin silloin kun saa pelätä pöllöjä sammalhostossa, selvitti se, joka ensin oli alkanut keskustelun.

Keskustelu vaiken nyt äkkiä, linnanvouti oli saapunut paikalle tarkastamaan rakennustöitä ja hänen läsnä ollessaan oli paras jättää kaikki aprikoimiset, jos ei nimittäin tahtonut tulla osalliseksi nuoren Ivarssonin kohtalosta.

Zaida oli kuullut kyllin, jopa enemmänkin kiihtyäkseen vihassaan hirmuista verenjanojaa kohtaan, samalla kun sääli nuoren miehen onnetonta kohtaloa, ja hiljaisuudessa kytevä rakkaus saattoi hänen sanomattomaan levottomuuteen.

Ja tuo raukka, tuo ei hävennyt kertoa hänelle niistä tunteista, joita ei milloinkaan ollut tuntenut — joita ei peto milloinkaan voi kantaa rinnassaan; se oli mahdotonta! Mutta saisipa joskus kuulla totuuden häneltä. Ja itse ponnistaisi hän toiselta puolen kaikki voimansa pelastaakseen tuon hiljaisuudessa jumaloidun, joka ei aavistanut mikä hyvä hengengetär hänellä oli linnan muurien sisällä.

VII.

Retki Katrinedaaliin.

Laitsalmen lahden rannikolta noin kolmannes penikulman päässä Turun linnasta pistäy ulos luonnonihana niemi, joka nykyään kuuluu Ispoisten herrastalon alle Nummen pitäjässä. Paikka, joka vielä tänäänkin on hauska lempiseutu kesän aikana kaupunkilaisille ja rehevillä nurmillaan ja varjoisella puistollaan todella onkin mieluinen vastakohta tomuisille, auringon paisteelta kuumille kaduille ja painavalle ilmanalalle, näkyy olleen myös Katarina Jagellonikan lempipaikoista retkillään linnasta. Hänen jälkeensä kutsutaankin sitä Katrinedaaliksi ja rannalla osoitetaan kävijälle suurta, lakeaa kiveä, jonka ympärille herttuattaren neitinensä, kävelyjen, ja leikkien jälkeen tuuheassa puistossa, sanotaan sijoittuneen ihanan luonnon helmassa nauttiakseen linnasta mukana tuotuja ja kivipöydälle asetettuja virvokkeita.

Kauniina kevätaamuna 1563 viemme lukijan tänne ulos. Kaikki hovin jäsenet, ylhäiset ja alhaiset, ovat kokoontuneet tänne täysin määrin nauttiakseen heräävän luonnon suloudesta.

Herttua, muuten alakuloinen ja harvapuheinen, mieliala, johon toistansa risteilevät tiedot Tukholmasta, jotka puhuivat uusista rettelöistä, uusista sodista, saattoivat hänen, on tänään itse ilo ja hauskuus. Hillitsemättömästi on hän osallinen toisten pienimmissäkin tempuissa ja leikeissä, ja ne teeskentelemättömät ilon ilmaukset, jotka kaikuvat kaikkialta, antavat koko seurueelle mitä hilpeimmän luonteen. Milloin hän nähdään puolisonsa rinnalla kävelevän lehtipuiden oksissa versoovan vihannuuden alla tahi ohjaavan kulkunsa raikkaasti tuoksuavain kuusien ohi, joiden huipuissa Pohjolan hiljaan tulleet vieraat visertävät tervehdyksensä isänmaalle. Ja hiljaisella mielihyvällä kuuntelee hän puolisonsa ihailevan sitä kauneutta, mitä Pohjolanin lyhyt kevät voi tarjota, kauneutta, joka tosin eroaa siitä runsaasta komeudesta, jota on tottunut rakastamaan lapsuutensa kotimaassa, mutta kuitenkin yksinkertaisuudessaan ansaitseva kunnioitusta ja tunnustamista. Paljon oli luullut täytyvänsä puuttua mennessään hänelle, mutta nyt jo havaitsi hän miten rakkaus ja harrastus runsaasti voivat korvata kaiken muun. Sentähden tunsu itsensä niin onnelliseksi, sentähden uskalsi tyyneenä kohdata kaikkia myrskyjä, joita kohtalo ehkä saattaisi heille.

Zaida Barinskyyn yksin ei tämä yleinen ilo eikä vilkas elämä täällä ulkona näytä vaikuttavan mitään ja hänen nyreä, vakava olentonsa ei myös näytä muissakaan herättävän mitään halua koettamaan saada häntä leikkeihin eikä kujeihin. Muuten on viimeaikoina kummastellen selvästi havaittu tämä, ennen niin iloisen tytön mielenlaatu, ja herttuatarkin, joka aina mitä huolellisemmin on suosinut häntä, tunsu surua ett'ei enään nähnyt häntä niin iloisen ja onnellisenä kun ennen. Kun ei kuitenkaan onnistuttu saamaan mitään tyydyttävää selitystä hänen synkkämielisyyteensä, ei voitu luulla muuta kun että se oli voittamaton koti-ikävä, joka niin painoi häntä. Ja ett'ei enempää vaivattaisi häntä, annettiin hänen olla yksinäisydessä, miten itse halusi.

Ainoa, joka ei voinut jättää kaunista puolalaisnaista rauhaan, oli linnan vouti. Aina ja alinoma koetti tämä kaikilla kohteliaisuuden osoituksilla ilahuttaa häntä, eikä edes se kylmä välinpitämättömyys, millä Zaida Barinsky aina vastaanotti hänen kokeensa lähestyä, voineet pitää häntä etäällä.

— Se on väärin, että niin kaunis kukka, kun te olette, ennen aikaansa kuihtuu yksinäisydessä, kuuli Zaida hänen taas imarrellen kuiskaavan korvaansa, yksinään tullessa kauvas laveassa puistossa.

— Mitä väliä pidetään metsän kukista, vastasi hän, helppo on taittaa heidän heikot vartensa tahi polkea ne jalkainsa alle.

— Ja sen sanotte te, jolla vielä on pitkä, toivorikas elämä edessänne, te, jonka tähden panisi kaikki alttiiksi, nähdäkseen teidän onnellisena.

— Mitä sillä tarkoitatte, kysyi Zaida katkerasti.

— Tarkoitan että minä ja moni minun kanssani olisi halullinen tottelemaan teidän pienintäkin käskyänne, jos sitä vaatisitte.

— Niin liehakoitsevalta kun tuo kuuluukin ja niin kiitollinen kun tunnenkin itseni olevan kaikesta tästä hyväntahtoisuudesta, täytyy minun kuitenkin omantuntoni mukaan työntää takaisin kaikki teidän uhrauksenne minun hyväkseni — ne eivät minua kuitenkaan hyödyttäisi.

— Ja se on teidän viimeinen sananne?

— On, vastasi Zaida lyhyesti ja päättävästi.

— Ja kuitenkin ette aivan varmaan ymmärrä mitä kaikkea tällä pöyhkeällä kopeudellanne sysäätte luotanne.

— Minä en tarvitse mitään — ja jos tarvitsisinkin jotain, ette *te* ole oikea antamaan minulle sitä.

— Vai niin, luuletteko tosiaankin niin?

— Luulen, ja vielä enemmän, minä tiedän sen, tunnen teidän paremmin kun voitte arvatakaan; minä tiedän mikä sydämetön ihminen te olette. Olette valmis ryhtymään mihin toimiin hyvänsä, kuinka katalaan tahansa, ylentyäkseen askeleen isäntänne suosiossa, te ette valitse, teidän huvinne on musertaa — ja kuitenkin on teillä rohkeutta lausua kauniita sanoja kietoaksenne turvattoman naisen kavaliin pauloihinne. Olette halpa ihminen, herra linnavouti, kärke — — —

— Säästäkää minua näiltä kovilta sanoilta, varmaankin ovat ne saaneet alkunsa halpamaisesta panettelemisesta, sillä niin kauniit huulet, kun teidän ovat, eivät milloinkaan ole voineet synnyttää niitä.

— Säästäkää tekin minua lupauksilta, joita ette kykenisi täyttämään, antakaa metsän kukan jäädä kuihtumaan, koska ei teillä kuitenkaan ole tahtoa eikä kykyä antamaan hänelle sitä valoa ja lämpöä, jonka olette häneltä ryöstäneet.

Hän jatkoi kulkuaan jättäen väsymättömän ihailijansa miettimään mitä viimeiset sanansa tarkoittivat.

VIII.

Vanki.

"Vankitornin" ainoan, matalan, ristikolta suljetun, pohjoista päin olevan ikkunan läpi voi päivänvalo ainoastaan säästäväisesti tulla sisälle ja poistaa sitä puolipimeyttä, joka vallitsi täällä sisällä. Se kosteisuus, joka vallitsi tässä ummehtuneessa luolassa, oli peittänyt jääkylmät harmaakiviseinät paksulla homepeitteellä ja sen inhottavan ilman, joka täällä aina oli, täytyi ehdottomasti turmella parhaimmankin terveyden. Vilutaudin oireet väräyttivät kerran toisensa perään vangin väsyneitä jäseniä ja se viitta, jota hän huolellisesti koetti kääriä ympärilleen, voi ainoastaan hieman poistaa sitä.

Ivarsson oli jo kokonaista neljä kuukautta taistellut kaikkia näljän ja tuskan vaivoja vastaan tässä luonnottomassa asunnossa, sillä se ruokakaan, joka lähetettiin tänne alas, ei ollut likimaillekaan riittävä täyttämään kaikkia ruumiin tarpeita. Hyvin vähän oli hänellä myös tietoa siitä, mitä tällä ajalla oli tapahtunut ulkona, ainainen kuollon hiljaisuus oli kaikki, mitä oli saanut kokea, ainoastaan silloin tällöin häiritty valitushuudoilta palan matkan päässä olevasta "läpitornistista", eräs vielä pimeämpi ja kamalampi vankila, johon paatuneet pahantekijät pantiin, siellä tapahtuvien kidutusten kautta pakoittaakseen heitä tunnustamaan. Ennenkun vanki laskettiin tänne alas riisuttiin häneltä kaikki vaatteet, kesällä aina paitaan asti, talvella sai hän pitää takin yllänsä. Ruokana täällä oli vesi ja leipä.

Ainoat valoisimmat hetket Ivarssonin sietämättömässä asemassa olivat ne ajat, jolloin hän pääsi hengittämään vapaata ilmaa ulkona vankipihassa, eräs korkealta muurilta ympäröity kenttä eteläisen sivurakennuksen edessä.

Täällä voi hän havaita, mitä ei tuolla sisällä ollut aavistanutkaan, että kevät jo oli ehtinyt pitkälle, että Auran laineet jo olivat heittäneet jääpeitteensä, että puut olivat hohtavina kevätpuvussaan ja että muuttolinnut olivat palanneet vielä hiljakkoin niin autioihin metsiin Pohjolassa. Taivaan sininen laki, joka oli päänsä päällä, ja kullalta loistavan auringon säteet sulattivat niin kummallisesti hänen rinnassaan lämpimämmät tunteet, jotka jo olivat olleet jäätymäisillään siellä kylmässä, pimeässä hautaluolassa, mihin oli karkoitettu. Mutta samalla heräsi myös mietteitä ja aavistuksia, jotka usein vielä enemmän synkistyttivät hänen mielensä ja kuvasivat vastaisuuden vielä tummempana kun ennen.

Hänen kävellessään täällä mykkänä kun hahmo, valmiina niin pian kun vaan mahdollista ottamaan jäähyväiset elämältä ainaseksi, heräsivät muistot, joille ennen kernaasti oli antautunut, ja siirsivät hänen, niinkuin monasti ennen, kauas pois Suomen rajoilta kotimaahan rakkaasen Ruotsiin ja sen aarteiden luo, jonka siellä talletti. Kuinka eikö halunnut tulla sinne ja uudelleen solmia niitä siteitä, jotka pitkä poissa-olo oli irroittanut, kuinka eikö odottanut häntä taas nuorena, voimakkaana ja kukoistavana se, joka sinä kauniina heinäkuun aamuna sanoi hänelle jäähyväisensä — ja nyt, nyt oli hänestä jällellä ainoastaan varjo, joka pian katoaisi sekin, joll'ei hän jonkun ihmetyön kautta pelastuisi niistä kärsimisistä ja taisteluista, jotka nyt kalvoivat häntä.

IX.

Odottamaton löytö.

Eräänä päivänä toukokuun alkupuolella kun hän taas kovaonnisten kumppaneinsa keralla nauttei muutamien nopeain hetkien virvoitusta ulkona, tapahtui tapaus, joka enemmän kuin yhdessä suhteessa lupasi lievitystä siinä tuskallisessa tilassa, missä Ivarsson nyt oli.

Vankipihaa ympäröivässä muurissa oli siellä täällä aukkoja, joista kanuunain suut ammottivat sotaista vihollista vastaan, ikäänkuin varoittaen häntä tulehasta linnan muureja liian lähelle.

Ivarsson oli, muutaman kerran tavallisuuden mukaan käveltyänsä edestakaisin pihalla, istahtanut

erään tämmöisen raskaan metallikapineen päälle ja katseli halukkaasti ulos avoimesta paikasta, mikä kanuunalta jäi muuriin. Vastapäätä oli Korpolaisten nokka, jossa par'aikaa oltiin innokkaassa työssä linnoitusten ja vallien rakentamisessa, tarpeen vaatiessa vastaanottamaan Ruotsin laivastoa lämpymillä tervehdyksillä, jos, niinkuin huhu tiesi kertoa, se tulisi uhkaamaan linnaa piirityksellä. Sen edessä keinui herttuan laivasto, valmiina milloin tahansa nostamaan ankkurin ja viemään huvittelijoita lähempänä tahi etäämpänä oleviin lempipaikkoihin, ja iloisia ääniä kuului kaikkialta.

Arvaamatta havaitsivat hänen silmänsä paperipalasen, pistetty muurin ja sen kanuunan väliin, mihin hän tavallisuuden mukaan taas oli istahtanut. Jo ensi silmäyksessä siihen voi hän eroittaa muutamia kirjaimia ja lähemmin tutkittuansa sitä havaitsi hän niiden muodostavan nimensä. Löytö siis oli kirje, osoitettu hänelle.

Varovasti pisti hän sen kenenkään huomaamatta takkinsa alle, vakaana päätöksessään vankeutensa yksinäisyydessä koettaa selittää sen salaperäistä sisältöä.

X.

Unelmat. — Todellisuus.

Kun "Vankitornin" ovet taas olivat suljetut Ivarssonin jälkeen ja hän oli vakuutettu ett'ei yhtään asiaan kuulumatonta silmää tavoitellut häntä, otti hän esiin salaperäisen löytönsä, minkä oli löytänyt ulkona, ja avasi sen.

Se oli, niinkuin jo ennen oli aavistanut, kirje, kirjoitettu murteellisella Ruotsin kielellä.

Monien ponnistusten jälkeen taisi hän viimein puolipimeässä, joka ympäröi häntä, saada selvon sen sisällöstä.

Siinä oli:

"Tänään matkustetaan Kastelholmaan muutamaksi päiväksi. Huomenna voi pakeneminen huomaamatta tapahtua. Vankipihaa ympäröivän muurin luoteisessa kulmassa löytyy pieni salaovi, joka on avoinna teidän käytettäväksenne. Olkaat varoillanne, että jonakin vartijatta olevana hetkenä hiivitte sen kautta ulos. Vene on valmiina alapuolella. Sillä voitte päästä ylitse Ruissaloon. Rohkeutta, nuori mies, teidän tulee pelastua liian aikaisesta haudasta."

Voimatta edes aavistaakaan, ken se innostunut suojelija tahi suojelijatar oli, joka hänen tietämättään piileili Turun linnan muurien sisällä, tunsu hän sydämensä sykkivän sanomattomasta ilosta ja onnellisuudesta, mutta tähän onnellisuuteen sekoittui pian myös vaivaava levottomuus hänen ajatellessaan seurauksia, jos ei yrityksensä pakenemaan onnistuisi.

Kuitenkin, rohkeutta! niinpä oli kirjeessä, hänen kohtalonsa ei missään tapauksessa tulisi huonommaksi. Hän ymmärsi aivan hyvin, mitä hänellä aikaisemmin tahi myöhemmin oli odotettavana ummehtuneessa, pimeässä vankihuoneessa, ja kuolemalla silmäin edessä ponnistaa mielellään voimiansa viimeiseen asti saavuttaakseen kurotetun pelastuksen.

Väsyneenä miettimisestä ojensi hän itsensä kovalle lepovuoteelleen ja kuinka ihmeellistä! Uni, jota ei hän moneen, moneen aikaan ollut saanut, tuli pian kyllä.

Mutta hänen lepoansa häiritsi pian toistansa risteilevät unelmat. Milloin oli olevinansa tuolla kaukana rakkaassa Blekingessään ja iloitsevinaan lapsuuden morsiamensa kanssa yhtymisen runsaasta onnesta, milloin istui hän Turun linnassa vaipuneena ajatuksiin muistellessaan suurta, mustaa silmäparia keskellä mustia kiehkuroita; nämät silmät, jotka hymyilivät hänelle haaveksivalla hehkullaan, olivat kokonaan lumonneet hänen, hänen oli antauminen jos tahtoi eli ei; milloin taisteli hän katkeran taistelun puutteen ja vihelijäisyyden kanssa kaukana, hänelle vieraassa seudussa laveassa Suomen erämaassa, johon oli paennut vainoojiansa; mutta miksi oli hän niin vainottu ja kuinka oli hän tullut tänne, sitä ei hän voinut selittää. Äkkiä säpsähti hän, töytäsi unen horroksissa ylös ja pyyhki kylmän hijen otsaltaan. Hänen päänsä oli niin kummallisesti raskas ja torroksissa ja sydän tykytti juuri kuin olisi sairastunut kuumetautiin.

Vielä kerran tarttui hän vapisevin käsin salaiseen aarteeseensa, joka edelleen oli hänestä kuin unelma sekini. Mutta ei, se ei voinut olla vaan harhanäky, hänpä piti valkoista paperia kädessään, hän näki

aivan selvästi mustan kirjoituksen; ja huomenna siis oli hänen vapautushetkensä tuleva, se hetki, jota niin kauvan oli turhaan odottanut, huomenna hän taas sitoisi yhteen katkenneet siteet elämän kanssa — elämän, semmoisena kun se oli hänelle ennen kun hän sysättiin tähän kadotuksen luolaan.

XI.

Järkähtämätön aikeessaan.

Sillä pelastussuunnitelmalla, minkä Zaida Barinsky oli tehnyt, oli paljon toiveita onnistumisesta juuri sentähden, että oli valinnut ajan, jolloin suurin osa linnan asujamista oli tavallisilla partioretkillään ja jälillä olevat yhä edelleen työskentelivät puolustuslaitosten vahvistamisessa.

Tämä ajatus ynnä varmuus siitä kiitollisuuden velasta, johonka tämä epäilemättäkin tulisi hänelle kun kerran saisi täysin selville ken se salaperäinen hyväntekijätär oli, ilahutti Zaidaa sanomattomasti. Ehkäpä hänessäkin silloin syntyisi aavistus niistä alkuperäisistä syistä tähän itseuhraavaan hiljaiseen toimeen ja hän itse samalla saavuttaisi mitä niin lämpimästi halusi, parhaiden toivomustensa tarkoituksen: että kerran saada pitää häntä omanaan, tietää hänen sydämensä sykkivän omansa keralla.

Kuinka taisikaan aavistaa kaikkia taisteluita, joita pian tietämättään saisi aikaan hänessä, kaikkea sitä eripuraisuutta, kaikkia niitä tuhansia vaivoja, joita itse juuri tämän teon tähden saisi nähdä.

Kokonaan antauneena kaikille näille hillitsemättömältä rakkaudelta johdetuille tuumitteluille oli hän kaikella sillä salaperäisyydellään, minkä siinä suhteessa osoitti, sitä paremmin onnistuakseen vehkeissään uudelleen ja enemmän kuin ennen vetänyt päällensä naiskumppaneinsa vihan ja tyytymättömyyden — yht'äkkiä oli syntynyt eripuraisuus, joka päivä päivältä eneni eikä lopullisesti voinut välttää herttuattarenkaan huomiota. Se vastentahtoinen epäsuosio, joka siitä seurasi, oli myös omiaan katkeruttamaan Zaidan oloa niiden hänen mielestään jo ennen tupehuttavien linnan muurien sisällä, missä kaikki, siitä loistosta ja ylellisyydestä huolimatta, joka oli vallan päällä kaikkialla mihin katsahti, tuntui hänestä elämäksi kahleissa, elämäksi, jonka aikana ei saanut toimia vapaasti, ujustelematta, missä ihanan, viettelevän pinnan alla väijyi vaan köyhyys ja pakko, ilottomuus, tyhjyys, joka hänestä oli sietämätön.

Hän ymmärsi selvästi että käänne hänen asemassaan hovissa aikaisemmin tahi myöhemmin tapahtuisi, ell'ei palajaisi takaisin entiseen perho-elämäänsä, elämään vaan nykyistä hetkeä varten, elämään, mistä jokainen vakavampi ajatus oli poistettu, missä vaan tuli tyydyttää toisten huvihalua, missä oma itse kaikkine oikeuksineen ja tarpeineen sai kokonaan syrjäytyä.

Arveluttavan askeleen oli hän nyt ottanut, kohden tyhjää, hirvittävää epätietoisuutta kävi hän, mutta kuitenkin ei hän epäillyt silmänräpäystäkään mennä perille, tottunut kun oli hamasta lapsuudestaan monenlaisiin kieltämyksiin ja puutteisiin. Täydellisesti oli hän vakuutettu voivansa voittaa vielä vaikeampia vastuksia, jos vaan kohtalo sallei hänen saavuttaa tarkoituksen, jota kohden nyt pyrki.

XII.

Kahleet irroittuvat.

Ivarssonin viimeinen yö "Vankitornissa" tuli paljon vaivalloisemmaksi kun kaikki muut, mitkä monen kuukautisen vankeutensa aikana oli täällä saanut kokea. Uni, joka aikaisemmin niin helposti saapui, vaikka häiritettykin vilkkailta, väsyttäviltä unelmilta, ei nyt enää, huolimatta hänen innokkaista ponnistuksistaan, tahtonut tulla; sen sijaan heiteltiin hän toivon ja epätoivon tilan välillä, joka väsytti häntä paljon enemmän kun sen levon tavoittelemisen, jota ei voinut saavuttaa.

Vihdoin näki hän kuitenkin aamuaurion ensimmäiset säteet kiitävän ikkunansa ohi, kuitenkin löytämättä tietä tähän hautaluolaan, johon hän oli sysätty. Hän nousi halvalta olkivuoteeltaan toisella

seinällä ja alkoi lyhyillä, arvollisilla askeleilla käydä edestakaisin kovalla, kostealla kivilattialla. Hetkien meno tuntui hänestä hirveän pitkälöiseksi. Hän pysähtyi silloin tällöin, oli ollut kuuleviansa askeleita vankilaan johtavissa portaissa, ehkä oli se vankivartija, joka vei alas sen ruoan, minkä vangin piti saada päivässä. Eipä kuitenkaan, se oli vaan hänen sairaan mielikuvittelunsa sikiö, paljas kuollon hiljaisuus vallitsi edelleen kaikkialla, valitusäänetkin läheisyydestä olivat vaienneet, viimeinen onneton päätti eilen kurjan elämänsä, oli vanginvartija kertonut hänelle.

Vanginvartija oli muuten ainoa ystävä, johon onnettomuudessaan johonkin määrin voi luottaa. Miten tämä oli antautunut niin halpaan ja hänelle arvottomaan toimeen, kun se mikä hänellä nyt oli, ei Ivarsson voinut käsittää. Hänen kaltaisensa miehen, sydämellä oikealla paikallaan, olisi kernaammin pitänyt paeta kauvas, kauvas täältä ennenkuin hänkin jähmistyi siihen kylmään välinpitämättömyyteen, joka vallitsi ylt'ympäri kaikkialla ja kaikissa, ennen kuin jonkun julkisen työn tähden, tehty jalosta, ylevämielisestä ihmisrakkaudesta, mutta väärinkäsitetty ja pidetty kavalana salahankkeena, joutuisi sen yleisen epäluulon ja halun uhriksi että musertaa, vaan musertaa.

* * * * *

Sekavista tunteista sykkivällä sydämellä kävi hän viimein ulos raittiille, valoisalle vankipihalle. Milloinkaan ennen ei hän sillä ihastuksella kun nyt ollut kuunnellut sen oven ääntä, joka nyt suljettiin hänen jälkeensä pitääkseen vangin tunnetuin rajain sisäpuolella.

Yksin seisoi hän nyt siellä ulkona; nykyään oli siis Turun linnan muurien sisällä hän ainoa kuolemaan tuomittu. Ilkkuvainen ilmaus näkyi hänen vielä nuorissa, vaikka kalpeissa kasvoissaan. Hetki oli tullut, jolloin tämä viimeinenkin uhri pelastettaisiin kuoleman kohtalosta, hävityksen raatelevista kynsistä, jolloin vankilan portit aukenisivat elämään eikä haudan pimeään, kylmään loukkoon, jonne tie ennen aina oli johtanut, kun vapauden hetki kurjille vangituille oli tullut.

Varovasti hiipi hän osoitettuun paikkaan sen muurin luoteisessa sopessa, joka ylinäkymättömänä ympäröitsi häntä. Aivan oikein, sen tornin juurella, joka pilven korkeuteen kohotti harjaansa, löytyi todellakin vähäinen ovi, sovitettu niin, että vieraan silmän oli mahdoton sitä löytää.

Hän tavoitti sitä varovasti kädellään ikäänkuin ottaakseen selkoa, että se todellakin oli auki. Olipa niinkin, päivän valo virtasi kirkkaana sisään soukasta raosta, joka erotti sen muurista. Kuitenkaan ei hän voinut löytää mitään lukun jälkeä, se oli ulkopuolella. Joku ystävällinen käsi oli siis epähuomion hetkenä avannut ne kahleet, jotka sitoivat sen; varmaankin sama käsi, joka oli kirjoittanut hänelle sen käsittämättömän kirjeen.

Hän raotti vielä enemmän sitä salaista ovea: alhaalla loiskivat aallot hiljaa äskettäin lapioittuja valleja vastaan, kaikki näytti niin vilkkaalta, niin iloisesti elävältä. Hän ponnisti itseään viimeiseen saakka nähdäkseen näiden vallien yli. Aivan niin, alhaalla oli todellakin se vene, jota hänen piti käyttää pakenemiseensa — kaikki oli siis valmiina. Mutta lähteminen nyt kun, huolimatta siitä vähennyksestä, mikä hovin huvimatkan kautta oli tapahtunut linnan asujanten luvussa, liike ja melu ympäröivät häntä, oli hänestä uppiniskaisuus itse sitä kohtaloa vastaan, joka oli kääntynyt hänen puolelleen, ja tätä ajatellessaan sykki hänen sydämensä vielä nopeammin kun äsken. Hän sulki salaisen oven taas nopeaan perässään ja alkoi kävelemään levottomasti edestakaisin lavealla pihalla.

Jos huomattaisiin juuri hiipiessään alas vallilta venheesen? Silloin ei hänen tarvitsisi odottaa kauvan, hänen vaivansa lopetettaisiin siinä tapauksessakin pian. "Läpitori" ei kauvan sulkenut asujamiaan ennenkuin saivat tehdä tilin ijankaikkisuuden kanssa. Jos odottaisi kauvemmin, vietäisiin hän taas vankitorniin ja tilaisuus pakenemiseen, joka nyt oli hänelle avoinna, olisi menetetty. Ja sitten oli hänen edessään kuitenkin joko varhemmin tahi myöhemmin sama kohtalo, jota nyt kammosi.

Kauvemmin ei hän miettinyt. Tuskin voi hän aavistaakaan, miten se oli tapahtunut, seisoi hän jo vähän viheriöitsevien vallien alla; vielä hyppäys tullakseen venheesen — ja sitten hurmaavaa vauhtia pois, päin Ruissalon ystävällisiä rantoja.

Melkein mielettömänä kauhistuksesta ja riemusta ponnisti hän viimeiset, jo heikot voimansa ehtiäkseen pakoon ennen kuin kaikki oli myöhäistä. Mutta luodessaan silmänsä takaisin sille rannalle, joka yhä enemmän katosi näkyvistä, havaitessaan kanuunien aukot, jotka ahnaasti avasivat kammottavat kitansa häntä kohden, kuullessaan väestön huudon, ja rähmän Korpolaisten niemestä tunsu hän kylmän väreeseen kiitävän pitkin selkäpiitensä, tiesi myös että ainoastaan muutama minuutti vielä oli jäljellä siihen kun vankipihan ovi avattaisiin viemään vankia takaisin odottavaan vankilaan; ymmärsi että vaan yksi ainoa hänelle onneton silmäys linnasta tahi läheisiltä mäiltä tarvittiin havaitsemaan häntä ilman mitään menettäkseen hänen — — — mutta pois se, hän ei vielä ollut kuolemaan tuomittu, hän saisi vielä nauttia sitä vapautta, jonka perään niin kauvan oli pyrkinyt, ehkäpä saisi vielä kostaa, joka jo olikin tullut hänen päätarkoitukseksensa elämälle.

XIII.

Uusia havaintoja. — Turvapaikka Ruissalossa.

Melkein voimattomana ankarasta soudosta vaipui Ivarsson heti maalle noustuansa alas mättäälle rannalla. Mutta syvällä rinnassaan asuva levottomuus herätti hänen kuitenkin taas pian täydellisesti. Oli vielä ammuttavissa, karkaamisensa oli nyt havaittu ja kaikkialle urkkivat silmäykset voivat ehkä huomata hänen vastaisella rannalla. Kontaten maassa hiipi hän palan matkaa metsään. Kuinka ihanalta eikö tuntunut hänen mielestään taas hengittää raikasta ilmaa kutistuneihin keuhkoihin, nähdä versovan elon ilmauksen ympärillään, olla kauvan päätetyn tarkoituksen perillä.

Niin istuissaan miettien tuli muistaneeksi erään kirjeen, jonka oli löytänyt kätkestä veneen etupenkin alla, mutta jonka innostuksissaan oli unohtanut ottaa. Ja kuitenkin oli hänen nyt, huolimatta uhkaavasta vaarasta uudelleen paljastaa itsensä vihollistensa silmäyksille, meneminen sitä noutamaan.

Niin varovasti kun mahdollista hiipi hän alas ottamaan selkoa jos joku mahdollisuus tässä suhteessa vielä löytyisi. Saapuneena vähän lähemmäksi rantaa havaitsi hän, että vene, jonka ehkä liian vähän oli vetänyt maalle, keinui ulkona vedessä. Epätoivossaan oli juuri huutamaisillaan kun samassa havaitsi, ett'ei tuuli ollut maalta päin. Vene siis kuljeksi rantaa pitkin sisäväylää kohden Ruissalon ohitse, ja ehdittyään ensimmäisen niemen taakse voi hän vapaasti uiden saavuttaa sen ja pelastaa aarteensa. Mutta jos vene matkallaan joutuisi karille — eipä niinkään, hän tunsu aivan hyvin rannikot täällä, ne olivat äkkijyrkät.

Muutaman minuutin kovan ponnistuksen perästä istui hän taas kätkettynä vakoilevilta silmiltä, mutta läpimärkänä ja puolittain värisevänä vilusta, kirje kädessään.

"Kauimpana Ruissalossa", kirjoitettiin kirjeessä, "missä Airiston aallot huuhtovat sen rantoja, asuu eräs kalastaja, jonka turviin teidän tulee paeta, kunnes pahin on ohi. Sinne tulen piakkoin luoksenne antamaan teille lisätietoja. Älkääät sillä välin laiminlyökö silmänräpäystäkiään kiiruhtaa sinne, sillä pian havaitaan teidän pakenemisenne ja ryhdytään toimiin teidän kiinnisaamistanne varten."

Kirjeen alla ei nytkään ollut nimeä syystä, jonka on aivan helppo arvata; jos vene sisällyksineen olisi havaittu ennen aikaa ja auttajan nimi jollain tavoin olisi tullut ilmi, olisi hän aivan varmaan saanut olla osallinen Ivarssonin kohtalosta.

Varoitus liian kauvan viipymästä Turun linnan läheisyydessä ja luottamasta onnen suosioon vuodatti uutta elämää nuorukaisen väsyneihin jäseniin, heti ryhtyi hän työhön raivaamattomilla poluilla, läpi pensaiden ja varvikkojen tullakseen vastaiseen turvapaikkaansa. Se ei ollut mikään vähäinen ponnistus, usein oli hän voimattomana vaipua maahan, mutta taas muisti hän varoituksen kirjeessä ja rupesi uudelleen kaikella sillä pontevuudella, mikä hänellä vielä oli jälellä.

Saapuneena melkein niille paikoille, missä Choraeuksen lähde meidän päivinämme osoittaa runoilijan lemmikkipaikan hänen oleskellessaan täällä, oli hän kuulevinansa keskustelun aivan läheisyydessä, joka osoitti ett'ei pakolainen ollut niin aivan hyvässä turvassa kun oli uskaltanut toivoa.

Aavistaen, kuten sanottiin, vaaraa piilesi hän miten voi vuoren rotkoon, jonka sattumus ikäänkuin toi hänen tielleen, vakuutettuna ett'ei häntä täällä huomattaisi, koska sen seinät olivat hyvin kaltevat ja luonto oli ikäänkuin rakentanut vihriöivän sillan yli sen aukon. Tuskin oli hän ehtinyt tänne ennenkuin takaa-ajajansa jo olivat paikalla ja ahnaasti urkkivat kaikkialla.

— Jahka vaan kerran säisin sen kirotun heittiön käsiini, lausui toinen, jonka heti tunsu Rankin käheäksi ääneksi, niin kyllä voisin valmistaa haukoille hyvän aterian. Sillä viekas valapatto hän on, itse paholaisen sukua, jota ei edes Turun linnan vahvat kahleet voineet tallettaa.

— Kuules Rank, vastasi hänen apulaisensa tällä hillittömällä ajoretkellä, kuinka kauvan luulet että meidän pitää kuljeskeleman täällä niinkuin pikkuhassut pensaissa ja varvikoissa. Luulen että toinen käsi tällä kertaa on mukana ja että paholainen kyllä on määritellyt tuumansa niin, ett'ei häntä niinkään helposti tavoiteta.

— Luulet että vanginvartija nyt on jättänyt eräälle suosikeistansa vapaan pääsyn ja tuttuna

paikkakunnalla ja viekkaana kun itse hitto antanut hänelle hyviä neuvoja matkalla?

— Olkoon miten tahansa, minulla on omat ajatukseni asiasta, ja vastaisuus on ehkä todistava, mitä nyt vaan rohkenen edellyttää.

— Mutta hyvä herra vanginvartija, pääsi ei suinkaan istu niin vakavana, kun vaan vouti ja herttua taas kerran saapuvat linnan alueelle, kuuli Ivarsson Rankin lisäävän tähän.

Keskustelu vähitellen yhä enemmän tuli vaikeammaksi käsittää, kunnes se viimein kokonaan vaikeni.

Enemmän voimattomana kiihtyvistä vihasta kaiken sen ilkeyden tähden, mikä taas pantaisiin toimeen viatonta kohtaan tuolla herttuallisessa petopesässä, kun helposti käsitettävästä kauhusta sen vaaran suhteen, joka ehkä edelleen väijyi häntä, kahmei hän viimein varovasti päivän valoon vastenmielisestä pakopaikastaan.

Vähitellen kuitenkin jo rupesi hämärtämään ulkona. Puiden latvat näkyivät yhä himeämmin etäällä ja hieno tuuli humisi lumoavasti muuten hiljaisessa, rauhallisessa metsässä.

Myöhään illalla saapui Ivarsson ilman muita seikkailuja pieneen mökkiin Kuuvan niemellä. Sen ainoasta matalasta ikkunasta loi se vilkas valkia, joka oli tehty takan nurkkaan, miellyttävän valon ulos varjojen piiriin. Märkinä ja väsyneenä tunsu hän teeskentelemättömän ilon tunteen kiitävän ruumiinsa läpi. Hän koputti varovasti.

Ovi avattiin heti ikäänkuin häntä olisi odotettu.

Hän astui sisään siihen ainoaan huoneeseen, joka oli mökin seinien sisällä. Valkian himeässä valossa voi hän vaivaloisesti nähdä kaikki. Ylt'ympäri seinillä riippui erilaisia kalanpyydyksiä. Perällä nurkassa oli ruskeaksi maalattu vuode, ainoan ikkunan edessä pöytä ja kaksi tuolia, kaikki saman väriset, oven vieressä oli pitkä laatikkokirstu j.n.e. kaikki samaan laatuun.

Kalastaja Flink oli jo vanhanpuolinen mies, pitkällä harmaalla parralla ja vaivoista ja ijästä ryppyisillä kasvoilla, mutta pienissä, tuuheain silmäripsien puoleksi peittämässä silmissä oli edelleen terävä katse, joka oli valmis tunkemaan sen läpi, johon se kiinnitettiin.

— Istu, nuori mies, ja levähdä vähäisen, toivon että sinulla on ollut tarpeeksi työtä tänään, lausui vanhus ujostelematta ystävällisellä äänellä.

— Onpa niinkin, vastasi Ivarsson ja nosti itselleen tuolin niin lähelle takkaa kun mahdollista, tasoittamaton maa on melkein viimeiseen saakka vienyt ne voimani, mitkä minulla vielä oli jäljellä onnistuttuani pääsemään tuolta kirotusta petoluolasta, jonka tunnette.

— Niinpä niinkin, tiedän kyllä mitä on tulla herttuan ja hänen linnanvoutinsa kynsiin; olen kyllin saanut kokea sitä kestitystä minäkin pian viiden vuoden ajan, vaikk'en sinun tavallasi.

— Hm, tarkoittatte?

— Niin näetkös, aina tänne tulostani saakka olen istunut varhain aamusta myöhään iltaan työskennellen ja kalastaen lihottaakseni heitä ja niukka on palkka ollut suuresta vaivastani, niin että oikein häpeen sitä mainita. Toista oli Kustaa-vainajan eläissä; se oli mies, joka ymmärsi palkita työn ansion mukaan, sillä hän oli itse saanut kärsiä kovaa ennen kuin pääsi jaloilleen ja Eerikki-kuninkaalla on myös paljon hänen hyviä puoliansa, vaikka paljon huonojakin, joista Jumala hänen vapauttakoon; mutta tuo poikanulikka, tahi miksi häntä nyt kutsunenkin, hän pitää viis väliä siitä mitä kansa puhuu ja ponnistelee, kun hän vaan saa hallita ja vallita miten tahtoo. Mutta sen sanon, ett'ei sillä milloinkaan ole hyvä loppu, kumminkaan ei hän hiljaisuudessa ja rauhassa saa hallita ja toimia tahtonsa mukaan koko elinaikaansa.

— Siis ette tekään ole mikään herttuan ystävä, kuulen minä, huudahti Ivarsson iloisesti.

— En, Jumala suokoon sen minulle anteeksi, ja luuletko että minä vastaisessa tapauksessa antaisin sinulle suojaa kattoni alla? Minullakaan ei ole niin pienet syyt olla vihainen hänelle. Hän on imenyt minun, aina viimeiseen verenpisaraan saakka, voin sanoa, ja pakoittanut minun vanhoilla päivilläni jättämään kodon ja kartanon vanhaan Ruotsiin, tällä tavoin ansaitakseni leipäni, mutta — hän katsahti varovasti ympärilleen, ollakseen varma, ett'ei kukaan asiaton voisi kuulla hänen sanojaan — minulla on tarkoitus asumiseeni täällä, tarkoitus, jota jo kauvan olen mietiskellyt sillä maksaakseni hänen korkeudelleen entisten edestä. Ja minä toivon ett'ei sinulla ole mitään sitä vastaan että auttaa minua suunnitelmani toteuttamisessa.

Nuorukaisen hipuneet kasvot olivat yht'äkkiä saaneet kummallisen, vilkkaan näön ja tunsu sydämensä

sykkivän todellisesta viehätystä ajatellessaan, ett'ei ainoastaan ollut pelastunut varmasta perikadosta, vaan vielä päälliseksi joutunut tottuneen ystävän, liittolaisen pariin.

— Niin, ainoa poikani, johon perustui vanhuuden toivoni ja joka hoiti pientä taloamme Blekingessä niinkuin ainoastaan harvat kykenevät hoitamaan, myös hän on nyt herttuan palveluksessa jossakin Raaseporissa tahi miksi sitä kutsutaan. Viisi ja puoli vuotta on melkein kulunut siitä kun hän jätti kodon ja kartanon, ja sen jälkeen en ole kuullut niin sanaakaan pojasta.

Ivarsson kuunteli, nähtävästi yhä enemmän mieltyneenä, ukon kertomusta. Hänkin oli ollut Raaseporissa, mutta ketäkään Flinkki-nimistä sotilasta ei hän muistanut siellä tunteneensa. Mutta ehk'ei hän enää ollutkaan sillä nimellä; tapahtuipa usein että sotilas otti tahi pakotettiin ottamaan, aina miten sovistui, toinen nimi. Ehkäpä siellä kumppanien joukossa oli joku samalla nimellä ja eroittaakseen heidät toisistaan oli hän saanut antaa perään ja tyytyä kohtaloonsa.

Ukko Flinkin uteliaisuus oli Ivarssonin ilmoituksesta, että hänkin oli ollut Raaseporissa, saanut mielitättä ja hän alkoi tekemään tälle niin paljon kysymyksiä että tämä tuskin ehti vastata kaikkiin. Siten istuivat he keskustellen pitkään yöhön huomaamatta miten valkia jo aikoja sitte oli sammunut ja yön varjot aina enemmän ympäröivät heitä.

XIV.

Rakkauden ja velvollisuuden taistelu.

Ukko Flink oli tapansa mukaan jo varhain seuraavana aamuna mennyt kokemaan kalanpyydyksiään, jättäen Ivarssonin häiritsemättä nauttimaan sitä lepoa, jota tiesi hänen niin hyvin tarvitsevan kuukautisten vaivojen ja taistelujen perästä. Aamu-aurinko onkin jo korkealla kuin hän säpsähti väsymättömästi koputuksesta tuvan ovelle.

Kaikki äsken kokemansa seikkailut vielä tuoreessa muistossa nousi hän sykkivällä sydämellä vuoteeltaan, puki nopeaan vaatteet yllensä ja meni varovasti ovelle erästä ra'osta siinä nähdäkseen ken tuntematon vieras oli. Vaan epäselvästi voi hän nähdä mustan olennon ääriviivat, mutta sen kasvoja oli mahdoton porstuassa olevan puolihämärän tähden lähemmin nähdä.

Koputus toistettiin taas vielä innokkaammin.

— Flink ei ole kotona, vastasi nuorukainen viimein teeskennellyllä äänellä; mutta tällä selityksellä ei näkynyt olevan tarkoitettua vaikutusta.

— Avaa vaan, lausui heikko nais-ääni murteellisella Ruotsin kielellä, on saman tekevä kun vaan saan ajaa asiani.

Ivarsson meni kuitenkin varmuuden vuoksi katsomaan jos joku salavaino väijyisi häntä ulkona, mutta kun ei voinut havaita mitään pienintäkään vivahdusta semmoiseen, avasi hän oven.

Edessään seisoj nainen, jonka sylfiidissä olennossa hän heti tunsikin yhden herttuattaren hovinaisista. Oli nähnyt hänen ennen monet kerrat, ensikerran tanssijaisissa Raaseporin seuratuvasa ja tummat, ihanat silmät olivat aina katselleet häntä erityisellä ikävöimisellä.

Vähän ujona antoi hän vieraallensa tuolin.

Pitkä, tuskallinen vaitiolo seurasi, jona molempien näkyi etsivän sanoja niille ajatuksille, joita salasivat luonaan.

— Voitte vakaasti antautua vanhan Flinkin suojaan kunnes pakonne ehtii unohtua, sanoi nainen viimein; innokkaista etsimisistä huolimatta ei kuitenkaan kukaan tule näin kauvas. Sanotaan ukon olevan herttuan suosikeista.

Pilkanaurun ja kummastuksen piirre näkyi Ivarssonin kasvoissa kuullessaan näitä sanoja.

— Te, hyvä neiti, tunnette siis minun ja hiljakkoin elämäni vaiheet? kysyi Ivarsson hätäillen.

— Siihen voitte luottaa, vastasi tämä, ja ystävällinen hymyily leikitteli hänen huulillaan.

— Ja te rohkenette uskoa, ett'ei pakolaista etsitä näillä seuduilla.

— Siinä suhteessa voitte olla aivan levollinen, olen jo johtanut heidän askeleensa aivan vastaiseen suuntaan.

— *Te*, huudahti hän hämmästyneenä.

— Se hämmästyttää teitä, niinpä niinkin, minä en pidä sitä ensinkään ihmeellisenä; ehkäpä asia kuitenkin näkyy teistä luonnolliselta, kun saatte kuulla, että juuri minä olen aikaansaanut koko teidän pelastussuunnitelmanne.

Hän töytäsi esiin ja vaipui innostuneena alas ihanan puolalaisnaisen jalkain juureen, tarttui hänen käteensä ja suuteli sitä; mutta pian tointui hän kuitenkin ensimmäisestä malttamattomuudestaan ja lausui sen sijaan lyhyesti: hm, minä kiitän teitä!

— Ette ole minulle missään kiitollisuuden velassa, vastasi hän, kiittäkää Jumalan äitiä, joka antoi minulle voimaa ja rohkeutta taitaakseni työskennellä hyväksenne. Kiittäkää Jumalan äitiä, joka auttoi teitä kovassa vankeudessaan seisomaan vastaan kaikkia niitä kiusauksia, joilla väärintekevä linnanvouti kiusasi teitä kuunnellessaan halpoja kielityksiä.

— Hyvä neiti, luulen ett'ette oikein tunne koko asian laatua.

— Tunnenpa paremmin kun ehkä te itse, ja voin todistaa teille, että linnanvouti on julma tyranni, jota kaikki vihaavat, vaikka hänelle osoitetaan teeskenneltyä luottamusta. Saattaa löytyä yksi ja toinen joka myös on hänen puolestansa, elääksensä niin hyvin kuin mahdollista, Peder Rank esim. on yksi näistä hänen uskotuistaan.

— Se oli tuo lurjus, joka ilmiantoi minun. Odota, ehkä vielä joskus tulen tilaisuuteen maksamaan sinulle samassa rahassa.

Tätä sanoessaan puristi hän käsiään, ikäänkuin osoittaakseen niitä tunteita, joita tunsu tätä hävyttöntä käytyä kohtaan viekkaan herransa palveluksessa.

Nainen jatkoi ikäänkuin lieventääkseen hänen sytytettyä vihaansa:

— Osoittakaat nyt jaloilla töillä, että olette oikein ymmärtäneet arvostella vaivojani teidän tähtenne. Vihaatte herttuata, minä tiedän sen, ja tiedän myös että hänellä on harvoja totisia ystäviä tässä maassa; mutta olette kuitenkin hänen palvelijansa ja velvollisuutenne vaatii, että olette uskollinen hänelle niin kauvan kuin olette hänen palveluksessaan. Älkää luulko että minäkään olen hänen ihailijoitansa kuultuani kaikki, mitä huhu on tietänyt kertoa hänestä, mutta minä rakastan herttuatarta, sillä hänellä on harvinaisen jalo sydän ja hänen kohtalonsa en myös tästälähin yhdistetty herttuan kohtaloon. Tahdon myös lisätä vielä, että jokainen uskollisuuden osoitus aikaisemmin tahi myöhemmin saa oikeuden mukaisen palkkansa. Olettehan hairahtaneet tekin, mutta kun kerran teidän aikeenne tulevat tunnetuiksi ja ne menevät siihen suuntaan, kun olen viitannut, on rangaistuksen sijasta kiitollisuus odottava teitä.

Hän nousi ja tarjosi kätensä jäähyväisiksi, mutta Ivarsson pidätti häntä ja lausui:

— Yksin teille tulee minun puolestani osoittaa kiitollisuuttani, mutta kuinka voin minä, vähäpätöinen sotilas, palkita teitä kaikesta hyvydestänne.

— Tehkää kun olen käsenyt ja silloin olen myös minä palkittu. Olen puhunut yleisen ihmisrakkauden nimessä ja niiden tietojen mukaan kun olen saanut. Jos olen erehtynyt jossakin, ei se suinkaan tapahtunut pahassa aikeessa. Mitä taas arvoon ja syntyperään meidän välillämme tulee, olette täysin minun vertaiseni, jos kohta onnellinen kohtalo on kohottanut minun hovin, useasti painavaan ilmaan.

— Kuinka olette jalo, kuinka sydämellisesti toivon, että kaikki se hyvyys, minkä olette minulle osoittaneet ilman että olen rojhennut siitä uneksiakaan, palkittaisiin teille tuhatkertaisesti ja tekisi teidän onnelliseksi.

— Kiitän teitä tästä onnentoivotuksestanne, vastasi nainen vähän vapisevalla äänellä; mutta vastatkaat minulle: mitä on onni?

— Tarkoitin että ainoastaan sitä voidaan kutsua täydelliseksi onnelliseksi, joka kerran näkee kaikki ihanimmat toiveensa toteutetuiksi ja joka samalla tietää ansainneensa kaiken sen hyvyden, jota hänelle osoitetaan, vastasi nuorukainen teeskentelemättä.

— Aivan saman selityksen olisitte tekin saaneet minulta, ja jos minulle joskus suodaan tämä lahja, olen kiitollisuudella muistava teitä. Mutta vielä yksi pyyntö: jos tiemme joskus vastaisuudessa yhtyvät,

älkää tekään silloin unohtako Zaida Barinskya, vaatimatonta hovinaista, joka tarkoitti teidän parastanne.

Taas antoi neiti kätensä hänelle merkilliseen vastaanottoon. Väristys, vielä kylmempi ja kammottavampi kun oli tuntenut linnan hautaholvissa, väristytti nuorukaisen jäseniä. Ymmärsi nyt kaikki, mitä oli salattu tähän kädenantoon. Tunsi samalla pelonkaltaisen tunteen valloittavan itsensä. Oli tällä hetkellä lähellä panemaan kätensä tuon viettelevän olennon soikean vartalon ympäri ja likistämän hänen rintaansa, painamaan tulisen suutelon hänen punertaville huulilleen — mutta hän rohkaisi mielensä, mahdotonta oli hänen olla petollinen poissa olevaa kohtaan — ja päälliseksi oli neiti ehkä viellä lopullisesti herttuan ystävä, herttuan, jota hän itse sydämestään halveksui.

Pysyäkseen voittamattomana hehkulta ihanan puolalaisnaisen mustista silmistä, katsoi hän ujokkaasti alas ja suuteli kiitollisella nöyryydellä ainoastaan hänen pientä pehmoista kättänsä.

XV.

Veliriita.

Katkaisemme tässä kertomuksemme johtavan juonen antaaksemme kunnioitetulle lukijalle, jos kohta vaillinainenkin tiedon valtiollisista rettelöistä y.m. Kustaa Vaasan kuoltua. Tämä tieto ollenee luullaksemme hyödyksi ennen kun edemmäs kerromme tapausten menoa.

Jo eläissään oli Kustaa nimittänyt vanhimman poikansa Eerikin Ruotsin kuninkaaksi ja antanut muille pojilleen Juhanelle, Maunolle ja Kaarelle perittäviä herttuakuntia. Näistä sai Juhana suuren osan Suomea, nimittäin Turun läänin, Kokemäenkartanon läänin tahi Satakunnan, Raaseporin läänin ja Ahvenanmaan. Heinäkuun 1 päivänä 1560 tekemässään testamentissa vahvisti kuningas Kustaa vielä nämät läänitykset, jota paitsi herttua Juhanan suhteen määrättiin, "että hänen tämän lahjoitusmaan edestä tulee aina käyttää itsensä uskollisesti ja hyvin, kuuliaisuudella, uskollisuudella ja vakavuudella Ruotsin kruunua kohtaan, ja läänistään pitää miten mahdollista kansaa, hevosia ja sotavarustuksia tarjona antaakseen Ruotsin kuninkaalle ja rakastetulle isänmaallensa, kaikessa tapahtuvassa hädässä, apua, tukea ja turvaa maalla ja merellä."

Jo kesäkuun 27 päivänä 1556 oli Juhana saanut herttuakuntansa ja pari päivää myöhemmin sai hän myös ylimmäisen käskyvallan koko Suomessa, jossa ymmärsi panna vaikutusvaltansa voimaan lahjoitusmaidensa ulkopuolellakin. Mutta tämä vaikutusvalta vähennettiin heti Eerikin tultua hallitukseen, kun tämä nimittäin lähetti lähettilään Suomeen saadakseen asujamet myös veljensä herttuakunnassa vannomaan itselleen kuuliaisuuden valan. Tätä tointa vastusti luonnollisesti Juhana ja vähän huoli hän myös siitä rajoituksesta herttuain vallassa, joka Arbogan valtiopäivillä 1561 saatiin aikaan.

Nurjamielisyyden kuningas Eerikin ja herttua Juhanan välillä, joka jo heidän isänsä eläissä tuli ilmi enenevässä ynseydessä ja epäluulossa heidän keskenään, synnytetty etupäässä siitä etusijasta, minkä Juhana imartelevalla, liehakoitsevalla tavallaan oli onnistunut saamaan isänsä luona, kasvoi yhä enemmän ja sodan ilmestyessä Ruotsin ja Puolan välillä 1561 oli tämä eripuraisuus jo kasvanut vihaksi. Herttuan naimispuuhat vihamielisen maan kuninkaan, Sigismund II:sen nuorimman sisaren kanssa, melkoisesti puolestaan enensi tätä kireätä suhdetta.

Näistä naimispuuhista lainaamme seuraavat lähemmät tiedot:

Eerikki-kuningas oli kyllä hallituksensa alussa antanut myöntymyksensä Juhanan kosimiseen, mutta kun erimielisyys Vironmaasta, joka suurimmaksi osaksi oli ruotsalaisten vallassa, oli syntynyt Ruotsin ja Puolan välillä ja Sigismundin koetettu sovinto ei tahtonut onnistua, katui Eerikki, kirjoitti taas ja varoitti Juhanaa aikomastansa naimisesta, mutta Juhana pysyi lujana päätöksessään ja Eerikki antoi taas suostumuksensa. Juhana käsitti kuitenkin, että sota piakkoin syntyisi Eerikin ja Sigismundin välillä ja että silloin olisi myöhäistä ajatella naimista; hän matkusti sentähden tavallisesta residensistään Turussa 1562 salaisesti Danzigiin viettääkseen häitään. Tuskin oli Eerikki saanut tiedon tästä ennenkun taas katui ja lähetti sananlennättäjän Juhanan perään, peruutti suostumuksensa ja kutsui hänen takaisin. Tästä pelästyi Juhana; hän oli sitäpaitsi tyytymätön kuningas Sigismundille, joka nyt nuorimman sisaren Katariinan sijasta tahtoi antaa hänelle vanhemman sisaren Annan. Juhana päätti sentähden totella Eerikkiä ja palata. Jo oli hän astunut laivaan kun Sigismundilta tuli uusi sanantuoja, joka toi mukanaan parempia tietoja. Juhana meni jälleen maalle ja matkusti Puolaan huolimatta Eerikin kiellosta. Täällä

vietettiin myös, niinkuin jo mainittiin, häät lokakuun 4 päivänä 1562.

Tämä yhdistys maan vihollisen kanssa antoi Eerikille varmuuden siitä, mitä oli pelännyt. Helmikuussa 1563 meni Turkuun sanansaattaja saamaan Juhanan selitystä hänen menettelystensä, mutta annettu vastaus ei tyydyttänyt Eerikkiä. Valtiopäivät kutsuttiin kokoon Tukholmiin kesäkuun 1 päivänä 1563 ja siellä esiintyi kuningas itse veljensä päällekkantajana. Juhana tuomittiin valtakunnan pettäjänä menettämään hengen ja tavaran, jollei kuningas armahtaisi ja säästäisi häntä.

Tiedot tästä ja Juhanan pelko selvän uppiniskaisuutensa tähden veljeensä vastaan saivat hänen enennetyllä innolla varustamaan itseään vastarintaan, sillä hän ymmärsi mitkä seuraukset kaikesta tästä piakkoin olisivat. Tässä tarkoituksensa kääntyi hän suomalaistenkin puoleen, kun nämät Heikinmarkkinoilla lukuisasti olivat kokoontuneet Turkuun, ja pyysi heidän apuaan veljensä vääryyksiä vastaan, siinä suhteessa tehden vaikeimpia syytöksiä, useimmat täydellisesti valheteltuja. Suomalaiset, jotka uskoivat häntä, lupasivat myös apuansa, apua, josta ei Juhanalla kuitenkaan hänen oman peräänajattelemattomuutensa tähden ollut mitään hyötyä, koska hän nimittäin, niinkuin pian saamme nähdä, sulkeusi Turun linnaan, jonka elokuun 12 päivänä täytyi antautua piirittäjien valtaan.

Tästä ajasta alkaen jatkettiin myös, niinkuin olemme nähneet, aikaisemmin aljettua varustustyötä lakkaamatta ja levähtämättä ja apua pyydettiin Puolasta, apua, joka, vaikka myönnetty, kuitenkin jäi tulematta.

Valtiopäiväin loputtua lähetettiin Hogenskild Bjelke Suomeen ilmoittamaan Juhanalle siellä tehdystä päätöksestä ja ehdottamaan ehtoa, että jos vastustamatta tahtois antautua kuninkaan valtaan saisi elää, mutta mennä ikuisen vankiuteen.

Herttuan vastaus saapui pian, se sisälsi luonnollisesti kiellon; hän tahtoi vastustaa kovaa kovalla ja puolustaa itseään viimeiseen saakka.

Pian senjälkeen lähetti Eerikki tänne sotajoukon Anders Rolambin johdolla, jonka kanssa kuninkaalle uskolliset Suomen päälliköt Ivar Maununpoika Stjernkors ja Jakob Hästesko olivat yhdistyneet.

XVI.

Herttua ja herttuatar.

Kanuunien jyske ja se ristituli, joka päivä toisensa perästä melkein lakkaamatta oli kestänyt kuninkaallisen laivaston ja Turun linnan välillä, oli keskeytetty pimeän tähden, lyhyt aselepo, joka seuraavana aamuna taas lopetettaisiin. Lähes neljä viikkoa oli tätä jäykkää sotaa pitkitetty kummankaan vastapuoleen tahtomatta antaa perään, kärsimistä suurista tappioista huolimatta. Erittäin puolustavalle puolueelle olivat nämät tulleet sitä tuntuimmiksi sitte kun puolustusvarustukset Korpolaisten niemellä olivat joutuneet vihollisten valtaan ja hyökkäys maan puolelta siten tuli mahdolliseksi.

Herttua istuu alakuloisena jo synkkämielisenä työhuoneessaan ja antaa lyhyin arvollisin sanoin käskyjänsä päällikkyydelle, joka, hyvin tietäen että heidän viipymisensä vaan enemmän vaivaisi häntä, heti senjälkeen erkane.

Herttua Juhanan residenssi oli vanhan linnan pohjoisessa sivurakennuksessa, missä suuri kuningassali, iso paneelisali tahi ruhtinatarsali, Juhana herttuan sali, Juhanan kamari ja miksi ne kaikki kutsuttaneekin vielä löytyvät. Täällä tavataan vielä nytkin myös jäännöksiä runsaista koristeista ja kaunistuksista, jotka todistavat menneiden aikojen komeudesta.

Uuden linnan itäisen sivurakennuksen ylisessä kerroksessa löytyy n.k. uudempi residenssi, joka sanotaan olleen herttuan yksityinen huoneusto. Huoneista täällä mainitaan kysymyksessä olevana aikana "vastaanottosali", suuri ja avara sali neljällä ikkunareillä, suuremmat muita uudessa linnassa olevia, joissa melkein kaikkialla on ainoastaan neljä ruutua ja ovat pienemmät entisessä asussaan jälellä olevia vanhassa linnassa. Vastaanottosalista vei porras ylös neljänteen kerrokseen, joka oli yksi ainoa suuri huone, "huvihuoneeksi" kutsuttu ja myös se neljällä ikkunalla. Vastaanottosali sekä herttuan ruokasali, jonka myös mainitaan olleen täällä, ovat nyt jaetut kahtia.

Hänen mietiskellessään on puolisonsa Katariina huomaamatta hiipinyt hänen luokseen ja yhtä

huomaamattomana pannut kätensä hänen kaulaansa.

— Jätä mietiskelemisesi, rakas Juhana, sanoo hän, pahan tahi hyvän, mikä meitä kohdanneekin, tahdon jakaa kanssasi, katso tässä todistukseni siitä.

Hän on oikaissut vasemman kätensä, jonka nimittömässä sormessa kantaa kihlasormuksensa tunnetulla latinalaisella lauseella "nemo nisi mors" (ei kukaan paitsi kuolema).

Herttuan katse valkenee silmänräpäykseksi, taas heti haperoidakseen epävarmuutta kohden, missä turhaan koettaa löytää jotain valkenemista.

— Puolan kaunistettu apu on saattanut minun tähän riivattuun pulaan, lausuu hän viimein vihaisella äänellä; mutta mikä on vielä pahempi: tämän linnan varustusväen laita ei myöskään ole niinkuin pitäisi: yksi sotilaista, joka salahankkeiden tähden minun arvokasta persoonaani vastaan on ollut vangittuna täällä, on hiljakkoin selittämättömällä tavalla pudistanut tomun jaloistansa eikä ole häntä sittemmin voitu tavata. Ihmettele sitte jos mieleni tätä kaikkea ajatellessa tulee synkäksi ja mielialani äreäksi.

— Rakas Juhana, jos kaikki muut jättäisivätkin sinun, on sinulla kuitenkin jälillä minä ja se rakkaus, jota ei kenkään voi meiltä ryöstää.

— Tiedän aivan hyvin kaikki mitä olet minulle ollut ja mitä semmoinen urhollisuus, kun sinun on, lupaa minulle tulevaisuudessa, mutta muista, meidän tulee säilyttää korkea asemamme että minun tuumani kerran toteutuisivat.

— Tuleepa niinkin, sinun asemasi, sinulla on oikein, olet myöskin suurin Kustaa Vaasan pojista ja Eerikki on mielipuoli, tyranni, joka ei ansaitse kauvemmin sitä valtioistuinta, johon kohtalo on hänen asettanut. Mutta rakas Juhana, anna asiain mennä omaa menoaan. Veljes joutuu kuitenkin aikaisemmin tahi myöhemmin hullumaisella ylpeydellään ja epäilevällä luonnollaan perikadon partaalle, ja silloin on aika toimia.

— Silloin, kun minua ei enään ehkä löydy, vastasi Juhana, teeskennellyllä surumielisyydellä.

— Luulet siis, että hän olisi valmis vaikka veljenmurhaan? Niin kovin ei hän toki voi häväistä pyhää muistoa. Kustaan poika veljenmurhaaja!

— Olet lapsi, Katariina, hyvä viaton lapsi, jota eivät vielä ne puuskaukset ole kohdanneet, mitkä monesti tuottavat häpeän tahi vihan punan poskillemme, ja vievät kätemme saaliinhimosta miekkaan, ja hyvä että niin on; toivon että koko elämäsi saisit häiritsemättä nauttia samaa puhdasta katsantotapaa ja kuolla oppimatta elämän puuhista ja taisteluista.

— En oikein ymmärrä sinua, Juhana, et vaan tarkoita että sinäkin voisit tehdä semmoisen häpeällisen työn joutuessasi raivoon ja vallanhimosta.

— Sattumus usein pakoittaa joko tahallaan eli tahtomatta tekoihin, joita ehkä sitten saa katua, jo toisten juonet pakoittavat itsepuolustukseen. Kateus on kun juurtunut meihin, emme voi enää täydellisesti päästä siitä.

— Tottapa, Juhana, me voimme; me emme saa huolimattomasti sysätä itseämme eikä muita vaaroihin, joita on mahdoton voittaa.

— Mutta jos kosto tahi rikos seuraa kintereillämme ja tikari kiikkuu väijyen takanamme, valmiina tahraantumaan verestämme ja huomautetaan vaarasta, silloin tulee meidän tehdä vastarintaa ja lyödä pahantekijä maahan jos sitä tarvitaan ja kykenemme sen tekemään. Eerikki tahtoo nyt musertaa minun niinkuin koiran, joka on uskaltanut vastustaa isäntänsä vääryyksiä, kuitenkin, sanon sen sinulle suoraan, on hän liian pelkuri tappaakseen minua. Ja tiedätkö, Katariina, vankeuden pimeydestäkin voi vanki katsella ulos valoon päin ja ilmauksia ulkona.

— Rakas ystävä, sanoi Katariina levottomasti, olet varmaankin sairas liiallisista ajatuksen ponnistuksista, sillä niin en koskaan ennen kuullut sinun puhuvan. Tule kanssani ja rukoile Jumalan äitiltä apua tukalassa tilassamme, tule rakas Juhana, oletpa nähnyt miten rukous aina tekee mieleni tyveneksi ja rauhalliseksi.

— Tiedä, Katariina, vastasi Juhana lyhyesti, siitä on kauvan kun minä voin rukoilla — luulen melkein ett'en enään laisinkaan voisi sitä tehdä, pelkään että se kaikki olisi vaan paljaita sanoja — ja sinun uskoasi en myös vielä oikein ymmärrä, vaikka kyllä kunnioitan sitä; ehkäpä muutaman tunnin lepo olisi minulle hyvä; mutta tee sinä miten omatuntosi vaatii, minä kyllä odotan sinua täällä niinkauvan.

Nähdessään Katariinan jäävän nousi hänkin ylös, pani vuoroonsa kätensä puolisonsa ympäri ja likisti häntä rintaansa vasten. Sitten kulkivat he äänettöminä linnan salien läpitse etsimään lyhyttä, mutta

virkestävää lepoa.

XVII.

Yöllisillä aalloilla.

— Koston hetki on siis tullut, unohtakaamme kaikki menneet ja kohdatkaamme reippaasti sitä mikä tulee, lausui ukko Flink Ivarssonille heidän myöhäisenä iltahetkenä mennessään rannalle, missä vene oli valmis matkaan.

Hieno yötuuli saatti Airiston lavean pinnan karehtimaan ja purjeet löivät levottomasti odottaen saada pullistua ja viedä keveätä alusta pois kaukana odottavaan päämäärään.

Ukko Flink itse istui perää pitämään ja Hans hoiti purjenuoria, pesti irroitettiin maasta ja heti oltiin matkalla Auran rantoja kohti.

Pian siinsi esiin puolipimeässä Ruotsin laivaston tummat ääriiviivat. Kaikki oli niin hiljaista heidän ympärillään, mutta mitä enemmän lähenivät laivoja sitä selvemmin taisivat kuulla aaltojen hiljaisen loiskinan sileätä sivua vastaan tahi jonkun vanhan tunnetun kansanlaulun säveliä kotiseuduilta Pohjanlahden tuolla puolla.

Ampumamatkan päähän saavuttua laivastosta otettiin purjeet alas ja käytiin soutamaan.

Sanakaan eivät yölliset merirosvot vaihettaneet, olivat ajatuksillaan niin kiinni siinä tuumassa, jota nyt kävivät toteuttamaan, että kaikki muu oli heistä täydellisesti joutavaa.

"Seis, ken siellä?" herätti heidät viimeinkin uinastuksestaan ja vakavalla äänellä vastasi ukko:

— Hyviä ystäviä ja Ruotsin miehiä, jotka ovat valmiita palvelukseenne.

Heidän tulonsa näkyi olevan arvatun, sillä ilman mitään pidempiä temppuja saivat he lähestyä amiraalilaivaa, laskutikkaat päästettiin alas ja pian olivat he sen muhkean laivan kannella.

Emme tahdo edeltäpäin kertoa heidän tarkoituksiaan, huomautamme vaan, että he heti pääsivät Rolambin puheille, jolla ynnä muiden päällikköjen kanssa piirityksen aikana oli pääkortierinsa tällä laivalla.

XVIII.

Pahoja huhuja,

Asema Turun linnassa tuli päivä päivältä tukalammaksi ja mieshukka oli suuri. Eikä se ollut ihmeellistäkään, kun kuulat suhisivat korvien ympäri jo tunkeusivat kaikkialle; kerrotaanpa että semmoinen eräänä päivänä erehtyi herttuattaren makuukammioonkin ja repäisi rikki hänen vuoteensa edessä alaslasketun poimutelman.

Valitus ja levottomuus ilmestyi pian linnan naispuolisten asujanten kesken, minne tahansa silmäili ympärilleen oli helposti ymmärrettävä kauhu nähtävänä kaikkien kasvoilla.

Herttuatar oli useat kerrat liikuttavilla sanoilla kehoittanut puolisoansa autamaan eikä turhaan vuodattamaan viatonta verta, sillä mikään pelastus ei nyt enää ollut mahdollinen, sanoi hän; mutta ylpeä luonnoltaan ja järkähtämätön uppiniskaisuudessaan antoi hän herttuattaren rukousten tässä suhteessa mennä kuulematta.

Zaida Barinsky oli nyt enään ainoa koko hovissa, jolla vielä oli jotain toivoa asiain onnellisesta menosta ja joka päivä nähtiin hän ylhäällä jossakin varmassa näköpaikassa vakoilevan jos ei jonakin arvaamattomana hetkenä mitään iloisempaa sanansaattajaa kun ne sovintolähettiläät, jotka aina ja

yhäti kävivät piiritettyjen luona, lähestyisi. Hänelläpä oli oikeus odottaa hyvitystä tehdyistensä uhrauksista, siitä hyvästä, mitä oli toimittanut. Ja mitenkä taisikaan tämä muuta kun täyttää hänen toivomuksensa sitte kun oli saanut tietää ken hyväntekijättärensä oli ja mitä se korvaukseksi toivoi. Paljon ei hän myös ollut pyytänytkään, vaan paljaastaan sitä, jota on oikeus vaatia jokaiselta rehelliseltä kansalaiselta: velvollisuuden täyttämistä ja miehuullista rohkeutta.

Mutta mitään Ivarssonia ei kuulunut hyvillä eikä huonoilla sanomilla, vaan huhuja, joita tähän asti oli pitänyt paljaana parjauksena ja jotka kylmänä oli sysännyt luotaan, huhuja, jotka tiesivät kertoa miten paennut sotilas nyt istui ja vietti hauskoja päiviä ruotsalaisella laivastolla, milloinka tahansa valmis antamaan herttuan vihollisille apuansa tätä vastaan tarkoitettulla toimella.

XIX.

Tappio.

Eräänä iltana elokuussa, kun yön varjot jo levittivät mustan vaippansa Auralinnan harmaiden muurien yli ja suurin osa väestöstä oli etsinyt vähäisen lepoa, kutsuttiin kaikki, ylhäiset ja alhaiset, eteläiseen sivurakennukseen sen ikkunoista katsomaan eriskummallista näkyä. Eräällä saarella, sittemmin Hevoskariksi kutsuttu ja sijaitseva aivan Aurajoen suussa, havaittiin palava esine, joka suurilla keikahduksilla ja vikellyksillä juoksi ympäri siellä. Tämä näky synnytti huvia linnan mieltäneissä katsojissa ja oli tavallaan, niin sitä pidettiin, tervetullut keskeytys siinä surkeudessa, joka viikkokaudet oli vallinnut täällä. Kaikellaisia mielenilmauksia ja lausuntoja lausuttiin siitä harvinaisesta kummituksesta ja muutamat pitivät sitä itse paholaisena, joka oli mennyt piirittävien joukkoon; aivan selvästi voi nähdä pukinsorkan vilkahtavan esiin raivokkaan hypyn kestäessä.

Vihollisen sanotaan nimittäin keksineen seuraavan kujeen: Kun eräs hevonen, joka oli laitumella luodolla, oli voideltu piellä ja tervalla, sytytettiin se. Palava hevonen alkoi luonnollisesti kaikin voimin juosta luodon ympäri ja herätti siten linnan väestön huomion. Kaikki kiiruhtivat sinne, mistä parhain voi nähdä tämän ihmeellisen leikin. Vihollinen käytti tätä tilaisuutta ja teki väkiryynnäkön linnaa vastaan maan puolelta.

Tämä ilo oli kuitenkin hyvin lyhyt, sillä naurun ja riemun par'aikaa kaikuessa ryntäsi eräs ulkomaisen linnanpihan vahnasta hengästyneenä sisään tiedolla, että Ruotsin sotajoukko teki väkiryynnäkön linnan portteja vastaan kaupungin puolelta.

Jos ilo äsken oli ollut suuri, tuli häiriö sitä suuremmaksi. Muutamat tarttuivat aseisiinsa ja juoksivat huolimattomasti linnan pihalle, toiset jäivät seisomaan kun kiinninaulatut, tietämättä mitä tekisivät ja toisiansa kohtaavien komentohuutojen väliltä kuuli naisten valitushuudot, jotka yhä enensivät yleistä häiriötä.

Vanhan linnan käytävässä oli sota pian täydessä vauhdissa, vihollinen oli jo tunkenut tänne saakka. Ensimmäinen kaatuneista piirittäjien puolella oli urhollinen Ivarsson, tavattuna hyvin tähdätyltä kuolettavalta miekaniskulta, annettu Peder Rankilta, joka yleisestä häiriöstä huolimatta oli tuntenut pakolaisen.

Voitto oli pian hyökkäävien puolella, jotka tuon tuostakin saivat uusia, terveitä voimia, kun suuri osa linnan väestöstä käänsi kilpensä herttuata vastaan ja meni vihollisten puolelle. Pian täytyi linnan jälillä olevain puolustajain ja kaikkein muiden siellä olevain henkilöin antautua armoille, herttua kuitenkin ehdolla että saisi nauttia tulot herttuakunnastaan sekä pitää viisikymmentä palvelijaansa ruhtinaallisessa vankeudessa. Tähän pyyntöön ei kuningas Eerik kuitenkaan sittemmin suostunut.

Herttua puolisoineen, neuvostoineen ja palvelijoineen pidettiin sill'aikaa vartioittuna tallella linnassa, kunnes laivasto tuli valmiiksi purjehtimaan.

Vangit vietiin Tukholmaan. Sinne saavuttua kysyi kuningas herttuattarelta, jos tahtoisivat omaisuuksineen palata Puolaan tahi oleskella vapaana Ruotsissa. Vastaukseksi sanotaan herttuattaren ottaneen kihlasormuksen sormestaan ja, osoittaen sen kirjoitukseen, lausuneen ennen tahtovansa kuolla puolisonsa kanssa kun erota hänestä.

Tukholmasta vietiin herttuallinen parikunta 100 miehen vartioimana Gripsholman linnaan, jonne he majoitettiin yhteen ainoaan huoneeseen. Herttuatar sai vankeutensa aikana käytettäväkseen kaksi

hovinaista ja yhden kyttyräselkäisen puolalaisnaisen. Ainoastaan Juhanan puolison sallittiin joskus käyskennellä linnan puutarhassa. Puutetta kärsiessä synnytti hän vankeudessa 1564 tyttärensä Isabellan, joka kuoli jo 1566, sekä viimeksi mainittuna vuona pojan Sigismund. Myöhemmin saivat vangit käytettäväkseen kaksi huonetta, ja vieläpä ruokasalinkin.

XX.

Uhri.

Zaida Barinsky oli yleisen häiriön aikana tykkänään kadonnut. Pidettiin varmana että hän sodan pauhinassa ja pimeässä oli eksynyt taistelevien joukkoon ja siellä saanut olla osallisena kaatuneiden kohtalosta.

Myöhemmin saatiin kyllä todistus hänen lähdöstänsä, mutta todistus, joka ei tyydyttänyt arveluja.

Erästä sisämäisen linnanpihaan päin olevasta ikkunasta läntisessä tornissa oli hän katsellut sitä kauhistavaa näyttelyä, jota tulisoittojen valossa näyteltiin hänen allansa. Hän näki raivoisan sodan linnanpihalle vievässä käytävässä, hurjan ottelun herttuan ystävien ja vihollisten välillä, näki Ivarssonin kuninkaan joukon etupäässä raivokkaasti raivaavan itselleen tien linnan sisään, kuuli voittavien joukkojen riemun, näki voimattomien hurjat ponnistukset jännistäessään viimeiset voimansa yhä kasvavaa ylivoimaa vastaan ja vielä näki hän myös sen miekaniskun, joka tähdättiin ihanan nuorukaisen päätä kohden, näki sen putoovan raskaasti hänen päälleen, näki miten hän vaipui maahan, ensi tuokiossa muserrettavaksi kuoliaaksi hänen ruumiinsa yli tunkeutuvalta joukolta.

Kauvemmin ei hän voinut katsella tätä kauheata näky-alaa; ne sisälliset taistelut, joita viimeksi kuluneina kuukausina oli taistellut, huhut Ivarssonin petollisista vehkeistä, Ivarssonin, jonka hän melkein mielipuolisuuteen menevän rakkauden tähden ihanaan, pulskeaan nuorukaiseen, oli pelastanut kuoleman vankeudesta, se viallisuuden tunne, joka, jos nämät huhut toteutuisivat, vaivasi häntä, oli uhannut painaa tämän jo muutenkin heikon olennon maahan, ja kun hän nyt näki nämät arvelut täysin todeksi, näki kaikki unelmansa rauenneen, koski se häneen niin kovasti, että mielipuolisuuden valoton yö samalla ympäröi hänen iäksi päiväksi.

Vapisten kauhusta ja hurjapäisenä juoksi hän hillittömästi alas kieruportaita, jotka johtivat läntisen tornin kaikkiin kerroksiin ja päättyivät vankipihaan, sekä sen oven läpi, jonka kautta hän ei kauvan sitte oli avannut tien vapauteen ennen niin rakastetulle, nyt vielä kuolleena vihatulle pettäjälle. Pian oli hän niiden vallien harjalla, jotka ympäröivät linnaa sen alla. Hänen allansa ammitti pimeä linnahauta. O kuinka yö oli hänestä erinomaisen ihana vaaleine kuuvaloineen vaahtopäisten laineiden yli ulkona ulapalla, mitenkä ihanata olisi, hänen mielestään, että juuri nyt päästä pois, pois elämästä, joka kaiken sen jälkeen, mitä hän oli kärsinyt, kaikkien erhetysten jälkeen tulisi niin viheliäiseksi, niin köyhäksi rauhasta ja onnesta, päästä pois juuri nyt, saatettuna siltä ihanalta soitolta, minkä aaltojen loiske, myrskyn raivo ja taistelevien pauhu hänen takanaan saivat aikaan. Ja kylmässä, märjässä haudassa tuolla alhaalla olisi hänen mielestään niin hiljaista, siellä ei mikään myrsky enään häntä saavuttaisi, siellä saisi hän yksinään nauttia sitä lepoa, jota niin kauvan oli elämässä etsinyt, luullut löytävänsä, mutta ei kumminkaan ollut löytänyt.

Hyppäys vaan, hiljainen taistelu elämän ja kuoleman välillä, aaltojen hiljainen loiske kun peittivät uhrinsa, ja sitte oli taas kaikki tuolla ulkona entisellään, ennen kun hän henkensä uhraamalla irroitti itsensä kohtalosta, jonka pakkoa hän ei kauvemmin voinut kantaa.

XXI.

Loppu.

Ennen kun annamme esiripun mennä alas sen näytelmän jälkeen jo kauvan sitte menneistä ajoista, minkä hajanaisissa piirteissä olemme esittäneet lukijalle, täytyy meidän vielä tehdä pieni käynti

Blekingeen, missä ukko Flink puutteellisessa mökissään viettää erakon vaiheista köyhää, mutta puutteista rikasta elämää, kuitenkin ylevänä tietäessään saavuttaneen elämänsä tarkoituksen, kostaneensa niinkuin monet pitkät vuodet oli halunnut.

Tosin tuli tämä kosto kalliiksi, osti sen terveytensä menettämällä, joka oli seuraus niistä haavoista, mitkä hänkin raivoavassa taistelussa Turun linnaa valloitettaissa oli saanut, osti sen totisen uskollisen ystävän kadottamalla, ystävän, johon oli luullut voivansa luottaa vastaisuudessakin, kun voimansa riutuivat ja elämänsä ehto himmeni. Mutta vahinko oli vielä suurempi eräälle toiselle tuolla kaukana, Hansin nuoruuden morsiamelle, joka iloisen jälleentapaamisen sijasta sai tuntoa haaksirikkoon joutuneiden haaveilujen tunnetta, joka siitä sai sydämenhaavan, mitä ei kenkään enään voinut parantaa.

Kuitenkin oli heillä molemmilla jälellä yksi luottamus, joka antoi heille voimaa ja sisällistä iloa myös elämän synkimpinäkin hetkinä, aavistivat että mitä olivat täällä ajassa kadottaneet saivat runsaasti haudan tuolla puolen.

Onnellisia ovat jos tämä toivonsa on toteutunut.

Vuosisatojen vaiheet ovat vierineet heidän unhoitettujen hautojensa yli. Ken kysellee alhaista sotilasta hänen lopetettua matkansa myrskyisellä taistelutantereella ja vuodatettua verensä isänmaan edestä.

Ivarsson ja vanha Flink pettivät herttuan ja avasivat hänen linnansa portit viholliselle. Olkoonpa niinkin, mutta he eivät tehneet sitä tarkoituksessa sen kautta saada epäiltävää kunniaa; se tapahtui siinä vahvassa vakuutuksessa, että julkinen uppiniskaisuus tarvitsee rangaistusta, he tahtoivat ehkä estellä sitä eripuraisuutta, vihaa ja tottelemattomuutta, joka yhä enemmän ilmestyi veljesten väliin, tekivät sen kuninkaansa nimessä, jonka pitivät ainoana oikeutettuna perillisenä sille saaliille, minkä suuri Kustaa Vaasa oli koonnut. Ja jos joku määrä inhimillistä erehdystä löytyykin heidän hyvässä aikeessaan, älköön tuomio kuitenkaan kohdatko heitä liian ankarasti, "sillä inhimillistä on hairahtua, jumalallista on anteeksi antaa", sanoo runoilija ja tekee siinä oikein.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK TURUN LINNASSA: KERTOMUS JUHANA-
HERTTUAN AJOILTA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way

with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties

under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.